T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİM DALI

MAKEDONYALI TÜRK ÖĞRENCİLERİN TÜRKİYE VE ATATÜRK ALGISI

Yüksek Lisans Tezi

FAHRİ KARAMAN

İstanbul, 2019

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİM DALI

MAKEDONYALI TÜRK ÖĞRENCİLERİN TÜRKİYE VE ATATÜRK ALGISI

Yüksek Lisans Tezi

FAHRİ KARAMAN

Danışman: PROF.DR. CEMİL ÖZTÜRK

İstanbul, 2019

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Fahri KARAMAN'ın **Makedonyalı Türk Öğrencilerin Türkiye ve Atatürk Algısı** konulu tez çalışması jürimiz tarafından Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, yüksek lisans tezi olarak ~~oy birliği~~ / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

		İmza
Tez Danışmanı Üniversitesi	: Prof. Dr. Cemil ÖZTÜRK Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Doç. Dr. Ali SATAN Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Prof. Dr. Cezmi ERASLAN İstanbul Üniversitesi	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..06..../..09.../ 2019 tarih ve 2019/19-04..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR LİSTESİ IV

ÖNSÖZ V

ÖZET VI

ABSTRACT VII

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM 3

KİMLİK GELİŞİMİ 3

1.1. Bireysel ve Sosyal Anlamda Dini ve Kültürel Gelişim 3

1.2. Kimlik ve Öteki 5

1.3. Etnik Kimlik Oluşumu 8

1.4. Kuzey Makedonya Etnik Kimliği ve Kuzey Makedonya'daki Türkler 10

İKİNCİ BÖLÜM 14

KUZEY MAKEDONYA VE KUZEY MAKEDONYA'DA YAŞAYAN TÜRKLER 14

2.1. Kuzey Makedonya'daki Türklerin Kısa Tarihi 14

2.2. Kuzey Makedonya'nın Siyasi ve Sosyal Yapısı İçerisinde Türklerin Yeri 18

2.3. Balkanlar'dan Türkiye'ye Doğru Göç Hareketleri 21

2.4. Türkiye'nin Balkan Türklerine Karşı Tutumu 24

2.5. Kuzey Makedonya'nın Bağımsızlığı 25

2.6. Bağımsız Kuzey Makedonya Cumhuriyetinin Türkiye Cumhuriyeti ile Farklı Alanlarda İlişkileri 27

2.7. Kuzey Makedonya'da Bulunan Türk Eğitim ,Siyasi, Yardım Kuruluşlarına genel bakış 28

2.7.1. Eğitim Geçmişi 29

2.7.2. Yunus Emre Enstitüsü Faaliyetleri 31
2.7.3. Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) Faaliyetleri..... 32
2.7.4. Basın ve Yayın..... 34
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 35
KUZEY MAKEDONYALI TÜRK ÖĞRENCİLERİN TÜRKİYE VE ATATÜRK ALGISINA YÖNELİK ÖRNEK ÇALIŞMA 35
3.1. Balkanlarda Türkiye ve Atatürk Algısı..... 35
3.2. Kuzey Makedonyalı Türk Öğrencilerin Türkiye ve Atatürk Algısının Oluşmasında Etki Eden Etmenler 36
3.3. Karma Bilim Metodu Yöntem ve Araştırmanın Deseni 37
3.4. Araştırma Grubu 38
3.5. Veri Toplama Aracı 40
3.6. Verilerin Karma yöntem Nicel ve Betimsel Analizi..... 42
3.7. Bulgular 42
3.7.1. Türkiye Denilince Akla İlk Gelen Üç Kelime 42
3.7.2 Mustafa Kemal Atatürk Denilince Akla İlk Gelen Üç Kelime..... 43
3.7.3. Türkçe Dışında Dil Konuşan Çocukların Türkiye ve Atatürk Hakkındaki Düşünceleri 45
3.7.4. Türkiye'nin Kuzey Makedonya'da Yeteri Kadar Milli ve Kültürel Etkinlikler Yapması Durumu 46
3.7.5. TİKA'nın Onardığı Mimari Eserlerin Oluşturduğu Duygular..... 47
3.7.6. Yunus Emre Enstitüsü'nün Yaptığı Eğitim ve Kültürel Faaliyetler 49
3.7.7. Kuzey Makedonya ve Türkiye'nin Vatan Olarak Seçilmesi Durumu 51
3.7.8. Türkiye'de Yaşayan Akrabalarla Görüşme Sıklığı..... 53
3.7.9. Okullarda Verilen Eğitimde Mustafa Kemal Atatürk'e Yeteri Kadar Yer Verilip Verilmediği Durumu 55

3.7.10. Manastır-Kocarıkköyü- Heleni Hakkında Mustafa Kemal Atatürk ile İlgili Bilinenler 56
SONUÇ 58
KAYNAKÇA 60
EKLER 64

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 1953 ile 1981 yılları arasında Kuzey Makedonya'da yaşayan Türklerin ve farklı milletlerin toplam nüfusu ile yüzdelik olarak orantıları 11

Tablo 1.2 1991 ile 2002 yılları arasında Kuzey Makedonya'da yaşayan Türklerin ve farklı milletlerin toplam nüfusu ile yüzdelik olarak orantıları 12

Tablo 2.1 Kuzey Makedonya nüfusunun etnik dağılımı (1953-1994) 20

Tablo 2.2 Kuzey Makedonya' da Türk Okul, Öğrenci ve Öğretmen Dağılımı (1945-2005) 21

Tablo 3.1 Görüşmeye Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri 39

Tablo 3.2 Anket Formu 41

Tablo 3.3 Türkiye Denilince Akla İlk Gelen Üç Kelime 42

Tablo 3.4 Mustafa Kemal Atatürk Denilince Akla İlk Gelen Üç Kelime 43

Tablo 3.5 Türkçe Dışında Dil Konuşan Çocukların Türkiye ve Atatürk Hakkındaki Görüşleri 45

Tablo 3.6 Türkiye'nin Kuzey Makedonya'da Yeteri Kadar Milli ve Kültürel Etkinlikler Yapması Durumu 46

Tablo 3.7 TİKA'nın Onardığı Mimari Eserlerin Oluşturduğu Duygular 47

Tablo 3.8 Yunus Emre Enstitüsü'nün Yaptığı Eğitim ve Kültürel Faaliyetler 49

Tablo 3.9 Kuzey Makedonya ve Türkiye'nin Vatan Olarak Seçilmesi Durumu 51

Tablo 3.10 Türkiye'de Yaşayan Akrabalarla Görüşme Sıklığı 53

Tablo 3.11 Okullarda Verilen Eğitimde Mustafa Kemal Atatürk'e Yeteri Kadar Yer Verilip Verilmediği Durumu 55

Tablo 3.12 Manastır-Kocarıkköyü- Heleni Hakkında Mustafa Kemal Atatürk ile İlgili Bilinenler 56

ÖNSÖZ

1991 yılında Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'nden ayrılıp bağımsızlığını kazanan Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin başkenti Üsküp'tür. Farklı etnik kökene ve kültürlere sahip milletleri barındırması bakımından adeta Balkanların minyatürü görünümündedir. Osmanlı İmparatorluğu 1300'lü yılların başında Balkan cografyasında yerleşmeye başladığında Üsküp'e bağlı Koliçan köyü ilk duraklarından birisi olmuştur. Bu Türk köyünde Yugoslavya ve Tito döneminde kendi dilleri ile eğitim alamasalarda halk Türkçe'ye ve geleneklerine bağlı kalmayı başarmıştır. Koliçan köyünde üç yüz elli kişilik Türkçe eğitim veren, Kuzey Makedonya Eğitim Bakanlığı'na tabi Mustafa Kemal Atatürk okulu vardır. Araştırma okulda okuyan öğrencilerin "Öğrencilerin Türkiye ve Atatürk Algısını" incelemek amacıyla yapılmıştır.

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kimlik gelişimi ve etnik kimlik oluşumunu incelendi. İkinci bölümde, Kuzey Makedonya ve Kuzey Makedonyada yaşayan Türklerin tarihçesini ve son bölümde Kuzey Makedonya, Üsküp'te bulunan Mustafa Kemal Atatürk okulu öğrencileri ile yapılan Anket çalışmasısının değerlendirme ve sonuçları bulunmaktadır.

Araştırmada birçok kişinin desteği vardır. Öncelikle araştırmanın her anında bana yol gösteren, çalışmanın planlanmasında ve oluşmasında katkısı olan, kıymetli fikir ve teklifleriyle konuya farklı açılımlar sağlayan ve çalışmamız boyunca her türlü sıkıntılarımıza katlanan değerli hocam, tez danışmanım Sayın Prof. Dr Cemil ÖZTÜRK'e şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim, ayrıca desteklerinden dolayı Koliçan Okul Müdürü Sayın Sabir İMER'e teşekkür ederim.

Araştırma süresince her zaman sabrını ve desteğini esirgemeyen AİLEME ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Fahri Karaman

2019

ÖZET

Balkanlarda Türklerin yoğun yaşadığı topraklar arasında yer alan Kuzey Makedonya, geçmişten günümüze siyasal, sosyal ve askeri açıdan yaşamış olduğu etkileşimler; Türkleri doğrudan etkilemektedir. Kuzey Makedonya'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra azınlık konumuna düşen Türklerin mevcut hakları zamanla kısıtlanmış ve sosyal açıdan kazanımları azaltılmıştır. Pek çok farklı ulusun bir arada yaşadığı Kuzey Makedonya'da etnik ve kültürel açıdan toplulukların birbirleri ile etkileşim yaşadığı ve belli algılara sahip oldukları gözlemlenmektedir.

Bu tez çalışmasında Kuzey Makedonya'daki Türk öğrencilerin Türkiye ve Atatürk algısı üzerine değerlendirmeler yapılmış olup, konu üzerine detaylıca araştırma gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Makedonya, Türk, Balkan, Atatürk, algı, Türkiye

ABSTRACT

Macedonia, which is among the lands inhabited by Turks in the Balkans, has been experienced in political, social and military interactions from past to present; It directly affects the Turks. The situation of the Turks changed after Macedonia declared its independence. The political and social rights of the Turks who are accepted as minority status are restricted. In Macedonia, where many different nations live together, it is observed that communities interact with each other ethnically and culturally and have certain perceptions.

In this thesis Turkish students in Macedonia have been made on the assessment of Turkey and Atatürk perception and conducted research on the topic in detail.

Keywords: Macedonia, Turks, Balkan, Turkey, Atatürk

GİRİŞ

550 yıla yakın Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altında bulunan Balkan toprakları, 20.yüzyıl başlarında meydana gelen savaşlar ve isyanlar nedeniyle yeni devletlerin ve krallıkların kurulmasına zemin hazırlamıştır. Osmanlı idaresinden çıkmış olan bu yeni ülkelerde yaşayan Müslüman ve Türk olan vatandaşların hakları zamanla kısıtlamalara ve sınırlandırmalara yol açmıştır.

Türklerin yoğun olarak yaşadığı Kuzey Makedonya bölgesinde 1950'li yıllarda başlatılan göç hareketi, Türklerin nüfus etkinliğini azaltmak ve bölgede sahip oldukları mevcut hakları ortadan kaldırmak için başlatılmıştır. Geçmişte en yoğun nüfusa sahip topluluk olan Türklerin günümüzde azınlık konumuna düşürüldüğü ve buna göre siyasi ve sosyal haklara sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Kuzey Makedonya'da yaşayan gayrimüslimler ile Müslüman Türkleri arasında geçmişten beri yakın ilişkiler kurulmuş ve kültürel etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Kuzey Makedonya çok uluslu ve etnik yapısı gelişmiş olan ülkeler arasındadır. Pek çok farklı dine mensup topluluğun bir arada yaşadığı, farklı millete mensup bireylerin aynı yerleşim bölgesinde hayatlarını sürdürdüğü görülmektedir. Geçmişten günümüze yaşanılan etkileşimler neticesinde Kuzey Makedonya'da Türklerin misafirperver, yardımsever olarak nitelendirildiği fark edilmektedir.

Kuzey Makedonya'da Türk Öğrencilerin Türkiye ve Atatürk Algısı adlı bu tez çalışmasının literatür kısmının birinci bölümünde kimlik gelişimi konusu; bireysel ve sosyal anlamda dini ve kültürel gelişim, kimlik ve öteki, etnik kimlik oluşumu alt başlıkları ile açıklanmaktadır. İkinci bölümde Kuzey Makedonya ve Kuzey Makedonya'da yaşayan Türkler konusu esas alınmaktadır. Bunun için Kuzey Makedonya'daki Türkler ve onların siyasi, sosyal, etnik yapıları incelenmiş, Balkanlardan Türkiye'ye oluşan göçler ve Türkiye'nin Balkan Türklerine karşı tutumu, Kuzey Makedonya'nın bağımsızlığı, Balkanlarda Türkiye ve Atatürk algısı üzerine konular çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise Kuzey Makedonya'da bir eğitim kurumu örnek alınarak, Kuzey Makedonya'daki öğrencilerin Türkiye ve Atatürk algısına yönelik veriler değerlendirilmiştir.

Literatürde yer alan bilgilerden edinilen çıkarımlar da sonuç bölümünde detaylıca anlatılmıştır.

Bu tez çalışmasında yüzyıllardır bir arada yaşayan farklı toplumların, birbirleri hakkındaki algıları üzerinden değerlendirmelerde bulunmak amaçlanmış ve bunun için Kuzey Makedonya'daki topluluklar esas alınmış; Türkiye ve Atatürk algısı üzerine yoğunlaştırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİMLİK GELİŞİMİ

Çalışmanın bu bölümünde literatürde kimlik kavramı ve gelişimi araştırılmış. Kimlik gelişimi bireysel ve sosyal anlamda dini ve kültürel boyutlarda genel ve etnik olarak incelenmiştir. En son ise Kuzey Makedonya etnik kökeni ve Kuzey Makedonya'daki Türk etnik kimliği incelenmiştir

1.1. Bireysel ve Sosyal Anlamda Dini ve Kültürel Gelişim

1793 yılında ilk kez kullanılan kültür kavramı ilk olarak bir Alman sözlüğünde kendine yer edinmiştir. Bilindiği üzere kültür, bireyler tarafından oluşturulur ve toplumun yapısını meydana getirmektedir. Bu şekilde insanların maddi ve manevi üretimini sağlayan yaratıcı faaliyetlere dönüşebilmektedir. Dolayısıyla toplum tarafından meydana getirilen, davranış ve düşünce yapısı olarak da karşılaşılan kültür, toplumsal alanda bir güç olarak varlığını sürdürmektedir.

Aynı zamanda kültür, meydana geldiği toplumun tüm değerlerini ortaya koymaktadır. Ancak burada belirtilmesi gereken nokta kültürün sadece bir birleştirici olmadığıdır. Kültür genel olarak karşıtlarını da yaratma özelliğine sahiptir. Buna örnek olarak egemen kültür karşısında var olan muhalif kültürlerin varlığından ya da seçkinlerin oluşturduğu kültürün karşısında oluşan burjuvazi ve emekçi kültürlerinden söz edilebilir. Ekonomik ve ideolojik anlamda pek çok içeriği barındıran kültür aynı zamanda politik anlamda da pek çok içeriğe sahiptir. Kültür ile kendini oluşturan öğeler arasında ciddi bir bağlılık bulunmaktadır. Birey ve toplum ilişkisini ortaya koyan

sosyalleşme de bu anlamda kültürle bağlantılı olup aynı zamanda kişiliği de kendi içinde barındırmaktadır.[1]

Din ve toplum ilişkisi irdelendiğinde ise tarihsel süreçte pek çok araştırmanın varlığından bahsedilebilir. Bu konuyla ilgili çeşitli alanlarda uzmanlaşmış sosyolog, filozof ya da din bilimcisinin üzerinde durduğu pek çok önemli nokta bulunmaktadır. Din ve toplum ilişkisindeki bağlantıyı çözebilmek, kişinin dünyadaki var oluşunu anlamlandırabilmesi için çok büyük bir önem taşımaktadır.

Din ve devlet işleri, din ve siyaset ilişkileri ve benzeri her türlü ilişki günümüzde de güncelliğini korumakta ve tartışılan kavramlar haline gelmektedir. Bu ilişkiler din ve toplum ilişkisi kadar kapsayıcı olsa da, ele aldıkları konuların özgürlükleriyle güncelliğini koruma özelliğine sahip olmuşlardır. Din ve toplum İlişkisinin sağlıklı bir şekilde anlaşılabilmesi için tarihin inşasında bir özne niteliğinde bulunan insanın varoluşunun anlaşılması gerekmektedir. Bunun ile ilgili ise ilahiyat ve insan arasındaki bağlantının görülebilmesi büyük önem arz etmektedir. Pek çok toplumun temel yapısını meydana getiren unsur din olmaktadır. Din ve toplum ilişkisi incelendiği zaman dinin işlevsel özelliği ile birlikte topluluğa etkisi ve toplumun din üzerindeki etkisi şeklinde farklı farklı açıklamalar yapabilmektedir. Din ve toplum kavramları karşılıklı etkileşim halinde bulunmakta olup, toplumun din üzerinde etkileri olduğu gibi dinin de toplum üzerinde var olan etkileri yadsınamazdır. Yani din ve toplum arasında bulunan bu etkileşime karşılıklı bir etkileşim olmaktadır. Sosyolojik açıdan incelendiği zaman bu etkinin pek çok konuyu içine alacak genişlikte olduğu ortaya çıkmaktadır.[2]

[1] Halis Arslataş, "Kültür – Kişilik Ve Kimlik", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2008), s.105

[2] Mustafa Özdemir, "Din-Birey Ve Toplum İlişkisi Üzerine (Ünver Günay, Peter Berger, E. M. Hamdi Yazar Örneği", *Mütefekkir,* 4, 7 (2017), s. 10-11.

1.2. Kimlik ve Öteki

Kimlik ve ötekinden bahsetmeden önce kimlik teriminden bahsedilmesi gerekmektedir. Bu terim aynı ve sürekli olmaktan gelen Latince bir kelime olan "idem" kelimesinden türetilmiştir. Türkçe 'de bulunan kimlik kelimesi ise "kim" kökünden türetilmiş olup aynı şekilde zorunlu bir aidiyeti ve tek olmayı ifade etmektedir. Kimlik bireyin ne istediği ya da neye rıza gösterdiğinden ziyade ne olduğu ya da nasıl tanındığıyla ilgili bir kavram olmaktadır. Aynı zamanda bahsi geçen kimlik kavramı var olabilmek için çeşitli farklılıklara gereksinim duymakta ve kendi kesinliğini güven altına almak için farklılığı ötekiye dönüştürmektedir.

İnsanın varlık sürecinin ayrılmaz bir parçası olan kimlik, öznenin oluşumuyla ilintili süreç ve özne arasındaki en önemli ilişkiyi içermektedir. Kültürel birikimlerde şekillenmiş olan kimlik hem özne hem de onu şekillendiren öğeler açısından bir tür kalıp işlevindedir. Aynı zamanda kimliğin hem ortaklaştırıcı hem de ayrıştırıcı bir özelliğinin var olduğundan bahsedilebilir. Çevresel koşullar ve toplum kültürünün etkisiyle birlikte belirginleşmiş olan kimlik aynı zamanda ortak çıkarlardaki benzerlik ve farklılaşmalarla birlikte, aidiyet ilişkileri ve çeşitli etmenlerle şekillenmektedir. Bu durum ise beraberinde toplumsal alanda görünür kılan bir politikleşmeyi doğurmaktadır. Bu sayede kimlikler toplumsallaşma süreci içerisinde var olan çıkarlarla ilintili olarak farklılaşma ya da politikleşme yoluna gitmektedir. Kimliklerin toplumsal anlamda ortaya çıkardığı anlaşmazlıklar ve çatışmalar, savaşların ortaya çıkmasına sebebiyet verirken kavramsal anlamda bütün sıkıntılar politikaya yansımaktadır. Bu nedenle günümüzde değerler ve çıkarlar arasındaki farklılaşmalara dayanan anlaşmazlıkların politik bir anlamlandırmasını yapabilmek için kimliklere odaklanmak önemlidir.[3]

Ben ve öteki ayrımı incelenmeye başlanırsa genel olarak ırksal nedenlerin kendini gösterdiği öne çıkmaktadır. Burada bahse geçen ırksal ayrımın temelinde ise fiziksel ve biyolojik farklılıklar yer almaktadır. Irk kavramı, hem sosyal bilimlerin hem de biyoloji ve genetik gibi fen bilimlerinin kapsamına girmektedir. Bu nedenle, farklı

[3] Ergin Ulusoy, "Psiko-Politik ve Sosyo-Politik Açıdan Kimlik ve Çatışma", *Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Dergisi*. (2017), s. 1.

şekillerde tanımlanabilmekte ve dolayısıyla eksik anlaşılabilmektedir. Siyaset bilimi açısından, ırk kavramını insanlar arasındaki biyolojik farklılıkla tanımlayan klasik bir antropolojik yaklaşımın günümüz ırkçılığını açıklaması mümkün olmadığı gibi; fiziksel antropolojideki, genetikteki ve biyolojideki gelişmeleri takip etmeyen bir sosyolojik açıklamanın da güçlenen ırkçı söylemleri anlamakta zorlanacağı açıktır.[4]

Biyolojik anlamda eşit olmama fikrine dayanan ırkçılık kendini bilimsel bir temele oturtmaktadır. Bu yaklaşım neticesinde toplumsal farklar ve biyolojik farklar meydana gelmektedir. 19. ve 20. Yüzyıllarda insanların ırklara bölünmüş olması fikri fazlasıyla ortaya çıkmış ve ırksal bir hiyerarşi oluşmuştur. Bu hiyerarşinin en tepesinde ise beyaz Avrupalılar yer almaktadır. Ancak tüm insanları fiziksel özelliklerine göre ayırmakta olan ve hiyerarşik bir düzene işaret eden ırklar bilimi artık güvenilirliğini kaybetmiştir.

Ötekileştirme kavramı, ırksal bir kavram olabileceği gibi etnik temelli bir kavram da olabilmektedir. Etnik terimi kelime anlamı olarak farklı kültür oluşmuş bir noktaya işaret etmektedir. Kültürel farklılık ise temelde ortak bir soy ve bölgesel kökeni ayrıca diğer etnik gruplardan ayıran dil özelliklerini içermektedir. Etnik grup kavramı ile alakalı olarak ortaya koyulan bütün yorumcular bu kavramın bireyin kendisini, kendisi gibi olan diğerlerinden biri olarak görmesini sağlayan sosyal kolektif kimlik oluşumuna karşılık geldiğinde hemfikirdir.

Günümüzde var olan tüm sosyal gruplar kendilerini diğer gruplardan ayırarak kimlik kazanmaya çalışmaktadır. Bu kimlik arayışı etnisite ile alakalı olmakla beraber bu kelime soy, kültür ve dil temelleri üzerine inşa edilen insan ilişkilerini betimlemektedir. Etnik sosyal grupların ortak özelliği ise grupların sahip olduğu farklılık birinci olmaktadır. Burada yer alan farklılık birinci sonucunda oluşan ayrımlar zamanla ötekileştirmeyi doğurmaktadır. Ötekileştirmenin ırksal ya da etnik bir kökeni olmadığı ve azınlıklar sonucunda ortaya çıktığı bilinen bir gerçektir. Bu duruma örnek olarak ise dinsel ötekileştirme, ekonomik ötekileştirme ya da cinsel ötekileştirme gibi

[4] Ahu Sumbas. "Batı Avrupa'da Yükselen Yeni-Irkçılık Üzerine Bir Deneme", *Alternatif Politika,* 1, 2 (2009), s. 262.

sınıflandırmalardan bahsedilebilir[5]. Ekonomik ötekileştirme olarak adlandırılan kavram insanların çıkarlarına dayanır ve politik ötekileştirme ile bağlantılı olarak şekillenmektedir. Sistematik bir politika izlenmek suretiyle çağın gerekliliklerine göre pozisyon değiştirebilir. Cinsel ötekileştirme ise kadınlara ya da cinsel yönelimi farklı olan insanlara karşı duyulan üstünlük duygusu temelinde gerçekleşmektedir. Cinsiyetler arasında bulunan ilişkide eşitlik yok sayılmakta ve ataerkil toplum anlayışının etkisi altında bu cinsel yönelimleri şekillenmektedir. Dolayısıyla ataerkil toplumlarda erkek olmayan herkesin aşağıda konumlanması ve ötekileştirmesi gibi bir durumdan söz edilebilir. Tek tanrılı inanışlara ve ataerkil toplumlarda kadın daima erkeğin ötekisi olarak şekillenmektedir. Bu durum hem hukukta hem de gündelik hayatta kendini göstermektedir. Resmi boyutta da kendini sıklıkla gösteren bu eşitsizlik tüm idari ve hukuksal kurumlar da erkeğin güçlendirilmesi ve kadının aşağılanmış konumunun sağlamlaştırmasıyla kendini ortaya koymaktadır. Ötekileştirmenin çok açık bir şekilde kendini gösterdiği farklı bir yaklaşım ise din konusu dur. Bu durum da genellikle insan kendi kabul ettiği dinini kutsarken diğer inanışların tamamını küçük görmesiyle ortaya çıkmaktadır.[6]

Çeşitlerden bağımsız bir şekilde kimlik, başkalarından bağımsız bir şekilde de benlik oluşması mümkün değildir. Ancak başkalarının bireyle konumlandırdığı yer ve bireyin diğerleriyle arasına koyduğu mesafe de büyük önem arz etmektedir. Kimlikler arasında kurulan ilişkinin mahiyeti, kimliklerin geleceğini de belirlemektedir. İlişki mesafeyi sürekli olarak öteleyen bir tarzda ilerliyorsa, gelecekte ötelenen şeylerin de var olması kaçınılmazdır. Dolayısıyla söz konusu ötelenmeler, tutumlar ve davranışlarla karşıdakini tamamen yok etmeye çalışmaya kadar ilerleyebilir. Bir görüşe göre kimlik var olabilmek için farklılıklara ihtiyaç duymakta ve kesinliğini güvence altına alabilmek

[5] Sait Yılmaz., "Yumuşak Güç ve Evrimi", *Turan Stratejik Araştırmalar,* 3, 12 (2011), s. 31-36.

[6] Soner Akpınar, Büşra Şahin, "Orhan Pamuk Romanlarında "Öteki"", *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi***.** 5, 11 (2017), s. 332.

için farklı ötekilere dönüştürmektedir. Bu görüşe rağmen her farklılığın mutlaka tehdit olarak algılanması ya da dışlanması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır.[7]

Kimliğin öteki ile arasında bulunan ilişkinin daha kesin bir şekilde ifadesi bazı görüşlerde ortaya koyulmaktadır. Kimlik bir süreç ya da bir anlatı olarak ele alındığı zaman ötekinin konumundan yola çıkılarak anlatılmaktadır. Bu tanımlamanın tüm kimlikler için doğru olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak batı toplumlarının oluşturduğu kimliklerin varoluşu bu görüşün ekseninde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bu görüş batı toplumları açısından en azından doğruluğunu ortaya koymuş bir görüştür. Kimliğin farklılığını ortaya koyabilmesi aynı zamanda kimliğin özgüven kazanmasına da sebebiyet verecektir. Kimlik, ötekiliği inşa etmek suretiyle özgüven kazanmaktadır. Farklılığın tanımlanması ise kimliğin mantığı içinde yer etmiş olan bir gerekliliktir. Farklılığın düzgün bir şekilde tanımlanabilmesi için kimliğin mantık içinde yer etmiş olması gerekmektedir. Ötekiliğin inşası ise bahsi geçen mantık içerisine kolayca entegre olabilecek bir durumdur. Ötekileştirme en temel haliyle bilinçli düşünme işlerinin altında hareket etmekte ve onun uzlaşmacı girişimleri mantığında şekillenmektedir. Dolayısıyla ötekileştirme toplumsal örgütlenmenin yapısal buldukları ile karşılaşmaktadır.[8]

1.3. Etnik Kimlik Oluşumu

Kimlik kavramı öncelikli olarak insanın kendi tercihlerini yaptığının kabul edilmesiyle oluşan bir kavramdır. Bireyin kendini özel olarak kabul etmesi ve bireyselleşmeye ilişkin bazı teorik bilgiler de kimlik konusunun temelini oluşturmaktadır. Yeniçağ ile birlikte batıda başlayan özgürleşme beraberinde kendi kendine yeten ve kendi değerlerinin farkında olan birey anlayışını getirmiştir.

Yeniçağdan itibaren güçlenerek toplumuzda gelen bu kavram kimliğin oluşumunun en önemli belirleyicisidir. Sosyal bilimcilerin ilgisini çeken en önemli

[7] Tatar Canbay, "Batının Kimlik İnşasında Ötekinin Yeri", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 14 (2012), s. 91-92.
[8] Tatar Canbay, "Batının Kimlik İnşasında Ötekinin Yeri", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 14 (2012), s. 91-92.

durum gerçek anlamda bireyin ya da kimliğin ortaya çıkışıdır. Bu durum geleneksel şekilde oluşmuş toplumsal yapının yerine modern toplumun geçmesi ile mümkün kılınmıştır. Mekanik bir şekilde dayanışmanın var olduğu toplumlarda bütüncül bir kişiliğin tam anlamıyla oluşamayacağını vurgulamak gerekir. Bu durumun en büyük sebebi ise mekanik dayanışma da geleneksel işbölümünün hâkim olmasıdır. Bu işbölümünün hâkim olduğu sosyal yapı insanların özgür seçimlerini kısıtlamakta ve bilinçlerini oluşturan düşüncelerin toplumun ürünü olması gerektiğini belirtmektedir. Oysa modern anlamda işbölümü, insanların uzmanlaşmasını ve insan doğasının karmaşıklaşmasını sağlayarak toplumu bireycilikten kurtarmaktadır. İşbölümünün organik bir şekilde artması bireyin kişiliğinin de kendiliğinden gelişmesine olanak sağlayacaktır.[9]

Etnik kimlik kavramı ise belirli bir toplumun üyelerinin kendilerini diğer topluluk üyelerinden ayırt etmek için ortaya koyulan bir çeşit aidiyet duygusu olmaktadır. Etnik kimlik bir topluluğu diğer topluluklardan ayıran ve farklılaştıran özellikleri içermektedir. Bu duygu toplumu üyelerinin kendilerini "biz" olarak nitelendirmesi ve diğer insanları da "onlar" şeklinde betimlemesi olarak da nitelendirilebilir.

Etnik kimlik bireyin, içinde yaşadığı toplumda yaygın olan kültürel sorulardan farklı bir şekilde şekillenmiş bir kimlik türü olmaktadır. Orijinal bir kültürel sistemin yapı özelliklerini nitelik itibariyle taşıması ile ortaya çıkan bir kimlik olduğu da söylenebilir. Milli kimliğe olan bağlılığın azalması ile birlikte farklı kimlik arayışları artmakta ve bu durumda da etniklik önem kazanmaktadır. Etnik özellikler en temel haliyle kültürel entegrasyonun sağlanması ve kültürler arasındaki mesafenin sıfıra inmesi sonucunda ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla kültürler arasındaki mesafenin en düşük seviyede olduğu toplum yapılarında görülen potansiyel ve sosyal bir tabakalaşma unsuru olarak da nitelendirilebilir.

[9] Mehmet Yanmış, Bayram Kahraman "Gençlerin Dini ve Etnik Kimlik Algısı: Diyarbakır Örneği", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8, 2 (2013), s. 119.

Hemen hemen tüm etniklik tanımlamalarında dil, din, kültür olguları öne çıkmakta ve grubun ayırt edilebilir özelliğine vurgu yapılmaktadır. Etnikliğin en ayırt edici özelliklerinden olan dil ve din yanında artık bugün kültür de etnik kimliğin belirlenmesinde öne çıkmaktadır. Etnik grup, farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip olan ve genellikle üyeleri arasında nesilden nesile aktarılan kendine has özellik, değer ve yargıları olan topluluk veya gruplar şeklinde de tanımlanabilir. Burada, grubun kendisini farklı kılan özellikler önemli bir yere sahiptir. Bunlar, grubu farklı kılan ayırt edici özelliklerdir. Bu özellikler, grubu genel içerisinde ayırt edilebilir kılarken; çoğunlukla, sosyal yapı içerisinde bir başkalaşmayı beraberinde getirmez. Grup, toplumun bir parçası olmaya devam eder.[10]

1.4. Kuzey Makedonya Etnik Kimliği ve Kuzey Makedonya'daki Türkler

Nüfus olarak incelendiğinde Kuzey Makedonya' da çok karışık bir yapı göze çarpmaktadır. Yürürlüte olan üçlü sisteme göre ülke halkı üç alt gruba ayrılmıştır. Bu gruplar Halk, millet ve etnik gruplar şeklindedir. Hiyerarşiye göre yapılan bu sıralama ve gruplamada Makedonlar ilk grup olan Halk içerisinde bulunurken, Türkler ve Arnavutlar ikinci grup olan Millet' e dahil edildi. Nüfusun belirlenmesinde ise sayım dışında başka faktörler devreye girmekteydi, Kuzey Makedonya tarihi ve geçmiş nufüs sayımları incelendiğinde Türk ve Arnavut nüfusu arasında dalgalanmalar ve değişiklikler göze çarpmaktaydı. Bu durumun nedeni incelendiğinde ise 1950 ve 1990 yılları arasındaki Doğu – Batı blok ilişkileri göze çarpmaktadır. Belgrat, Moskova ve Tiran arasındaki git gelli ilişkiler Türk ve Arnavut nüfuslarının dışarıya açıklığını etkilemekteydi. Örneğin, Belgrat ve Moskova arasındaki ilişkiler yumuşadığında, Batı dünyasına yakınlık duyma olgusundan ötürü Türkler kendilerini Arnavut olarak gösterebilmektedir. 1953 sayımında 203.938 olan Türk nüfusunun, 1960 sayımında

[10] Zeynep Türkkan, *Kimliğin Oluşumunda Ve Korunmasında Dinin Rolü*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi. Ankara, 2011, s. 21-23

birdenbire 131.481'e düşmesi bunun en net örneğidir. Bundan dolayı, Kuzey Makedonya'da yapılan her nüfus sayımının güvenilirliği tartışma konusudur.

Kuzey Makedonya nüfusuna geniş çerçeveden bakıldığında nüfusun, Makedon, Türk, Arnavut, Sırp, Romen, Rom, Torbeş ve diğer milletlerden oluştuğu gözlemlenmektedir. Tablo 1.1' de görüleceği üzere en yüksek nüfusa sahip üç etnik kimlik olan Arnavut, Türkler ve Sırplar' ın toplam nüfuları nüfus sayımlarına göre gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere Türk nüfusunda bir düşüş gözlemlenmektedir.

Tablo 1.1 1953 ile 1981 yılları arasında Kuzey Makedonya'da yaşayan Türklerin ve farklı milletlerin toplam nüfusu ile yüzdelik olarak orantıları

	1953[11]		**1961**[12]		**1971**		**1981**[13]	
	Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Makedonlar	860.699	66	1.000.854	71.2	1.142.375	69.3	1.279.328	67.0
Arnavutlar	162.524	12.5	183.108	13.0	279.879	17.0	377.208	19.8
Türkler	203.938	15.6	131.481	9.4	108.552	6.6	88.591	4.5
Sırplar	35.112	2.7	42.728	3.0	46.465	2.8	44.468	2.3
Toplam (diğer milletler dahil)	1.294.371		1.392.491		1.617.121		1.828.884	

[11]Statiçki Godişnik, Makedonya İstatistik Enstitüsü, Üsküp, 1968,s.58.;
[12]Fahri Kaya vd, ;Aynı Güneş Altında Kuzey Makedonya Sosyalıst Cumhuriyetinde Yaşayan Türk Halkının 25 Yıllık Edinimleri, *Nova Kuzey Makedonya Basımevi*, Üsküp 1971, s.5.
[13]Yusuf Hamzaoğlu, "Gostivar Türkleri", Balkan Türklüğü, Kültür Bakanlığı, Ankara 2000, s.42,49,50.

1991 yılı sonrasında ise azalan Türk nüfusunda bir dengelenme görülmektedir. Sayımların incelenmesi sonucunda zaman zaman Türk nüfusunda artış görülse de 1921 yılından itibaren bakıldığında Kuzey Makedonya'daki Türk nüfusu genel olarak düşme eğilimindedir. Fakat nedenleri incelendiğinde özellikle Arnavutların bazı dönemlerde kendini Türk olarak göstermesi nüfus sayımlarında dengesizliğe işaret etmektedir. Yugoslavya dönemi incelendiğinde, Tito' nun bölgesel azınlık durumunda olan Türk nüfüsunun kimliğini bastırma çabaları göze çarpmaktadır. Bu hususta bölgedeki baskın etkin kimlikleri farklı etnik kimlikler altında göstermiştir.

Tablo 1.2 1991 ile 2002 yılları arasında Kuzey Makedonya'da yaşayan Türklerin ve farklı milletlerin toplam nüfusu ile yüzdelik olarak orantıları

	1991		1994[14]		2002[15]	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Makedonlar	1.328.178	65.3	1.295.964	66.5	1.297.981	64.5
Arnavutlar	441.987	21.7	444.104	22.9	509.083	24.5
Türkler	78.880	3.9	87.019	4.3	79.959	3.85
Sırplar	42.775	2.1	40.228	2.1	35.939	1.78
Toplam (diğer milletler dahil)	1.964.285		2.063.964		2.022.547	

[14] Statiçki Godişnik na R. Makedoniya, Tom XXXII., zavod za statistika, Skopye 1997,s.55-59.;
[15] Statiçki Godişnik na R. Makedoniya, zavod za statistika, Skopye 2004.

Tablo 1.1 ve 1.2'de de görüldüğü üzere 1953–2002 yılları arasında Türk nüfüsu %60'a yakın oranda azalış göstermiştir. Nedenler incelendiğinde ilgili yıllarda mübadeleler ve diğer nedenlerle Türkiye' ye geri göç çok önemli yer tutmaktadır.[16] Tablolara bakıldığında geçmişte %17 civarında olan Türk nüfusu son sayım ile %5 altına düşmüştür. Ek olarak, Makedonya Türk Sivil Teşkilatları Birliği (MATÜSİTEB)'in, 2002'de yapılan sayımların gerçekçi olmadığına dair bir açıklaması bulunmaktadır. Açıkmalaya göre sayımda Türk nüfusunun bilerek düşük gösterildiği ve Türklerin Kuzey Makedonya' ya geri göç etmesinin önüne geçilmek istendiği ve Kuzey Makedonya'da ikamet eden Türklerin de Türkiye' ye dönmesi amaçlandığı belirtilmiştir.[17]

[16]Bu göç olmamış olsaydı, şu anda Kuzey Makedonya'daki Türk nüfusunun sayısı 380.000 – 450.000 veya toplam sayının %19-%22'si olacaktı.
[17] MATÜSİTEB Başkanı Fadıl Hoca ile yapılan görüşme, Eylül 2005 Üsküp.

İKİNCİ BÖLÜM

KUZEY MAKEDONYA VE KUZEY MAKEDONYA'DA YAŞAYAN TÜRKLER

Çalışmanın bu bölümünde Kuzey Makedonya ve Kuzey Makedonya'da yaşayan Türk toplumu tarihsel gelişim, siyasi, sosyal ve etnik yapı, tutum ve Atatürk algısı bakımından incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

2.1. Kuzey Makedonya'daki Türklerin Kısa Tarihi

Balkan toprakları arasında yer alan Kuzey Makedonya, 14.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altına girmiş ve 20. yy başlarına kadar Osmanlı toprakları arasında kabul edilmiştir. 1912-1913 yıllarında meydana gelen Balkan Savaşlarına kadar Osmanlı coğrafyasındaki önemli toprak parçaları arasında bulunan Kuzey Makedonya'da pek çok medrese, külliye, tekke, zaviye, han, hamam, çeşme, köprü, kervansaray vb. inşalar yapılmıştır. 550 yıl boyunca Osmanlı hâkimiyetinde kalan bu topraklarda Osmanlı dönemine ait mimari eserler günümüzde bile varlığını hissettirmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yürütmüş olduğu iskân politikaları neticesinde Anadolu'da yaşayan Yörük Türkleri ve Türkmenler Kuzey Makedonya topraklarına yerleştirilmiştir. Bu şekilde Türk kültürünün sosyolojik açılardan devamlılığı sağlanmaya çalışılmıştır.[18]

[18] Nureski, C, *Tezkirelere Göre Kuzey Makedonya'da Yetişen Osmanlı Divan Şairler,* Matusiteb Yayınları, Üsküp 2008, s. 44

Belirtildiği üzere Kuzey Makedonya topraklarındaki Türk varlığı 4. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Milattan sonra 4. yüzyılda Karadeniz kuzeyinde hâkimiyet kuran Hunlar, hâkimiyet sonrası çevre topraklara yayılmaya başlamış ve Trakya' ya kadar gelmişlerdir. Gök koridorunun Hunlar tarafından açılması ile birlikte Türk kavimleri Trakya ve Balkanlara göçlerini sürdürmüşlerdir. 5. yüzyıl ve sonrasında Avarlar, Bulgarlar, Macarlar, Oğuz, Peçenek ve Kumanlar tarafından yerleşim yeri olarak belirlenmiştir. Daha sonrasında Bizans hâkimiyetine giren topraklarda nüfus kontrolü Bizans'a geçmiş ve bölgeye Bizans İmparatorluğu tarafından, Vardarlı Türkler adı ile bilinen Konya' ya mensup bir topluluk ve sonrasında 10. yüzyılda Selçuklu Türklerine mensup gruplar yerleştirilmiştir[19]

1300'lü yıllarda Kuzey Makedonya' da Osmanlı etkisi görülmeye başlanmıştır. O dönemin Sırp Kralı Duşan, Kuzey Makedonya' yı fethedince Bizans ile sınır komşusu haline gelmiş ve aralarında siyasi ve askeri bir çekişme başlamıştır. Duşan, İstanbul'u ele geçirmek amacıyla Osmanlı' ya ittifak teklifinde bulunmuş fakat teklifi Osmanlı menfaatlerine uymadığı gerekçesiyle geri çevrilmiştir. Osmanlı o dönemde Bizans'ta yaşanan taht çekişmelerine taraf olmuş ve desteklerinin karşılığında Çimpe Kalesini elde etmişlerdir. 14. yüzyılda Osmanlı Çimpe kalesini Balkanlardaki yayılma politikaları için merkez haline getirmiş ve Anadolu'dan gelen halkı bölge etrafında iskan etmiştir.[20]

Süleyman Paşa tarafından yönetilen Çimpe Kalesi etrafındaki iskân politikaları ve yayılmacılık 1357 yılında Süleyman Paşa'nın ölümü ile yavaşlamaya başlamıştır. Şehzade Murat' ın tahta geçmesi ile birlikte Osmanlı' nın Balkanlar politikasında yayılmacılığı ve fetihleri arttırmış 1361 yılında Edirne' nin fethi ile sonuçlandırmıştır. Edirne' nin fethinden dört yıl sonra Osmanlı başkentini Bursa' dan Edirne' ye taşımış ve Balkanlara geçiş hız kazanmıştır[21].

[19] Fatih Kaya, *Osmanlı Devletinin Rumeli'de uyguladığı iskân siyaseti (XV-XVI. yüzyıllar)*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s. 3.
[20] Mehmet İnbaşı, *Balkanlarda Osmanlılar: Fetih ve iskân*. *Balkanlar El Kitabı*, Vadi Yayınları, Ankara 2006, s. 283-297
[21] Mehmet İnbaşı, *Balkanlarda Osmanlılar: Fetih ve iskân*. *Balkanlar El Kitabı*, Vadi Yayınları, Ankara 2006, s. 283-297

Orhan Bey zamanında başlayan ve şehzadeler tarafından devam ettirilen Balkan yayılmacılığı ve fetihler Osmanlı İmparatorluğunun temelini atan olaylar olmuştur. Osmanlı' nın iskan politikalarının da ilk olarak Balkanlarda uygulanmaya başlanmasıyla birlikte, Osmanlı bir Balkan İmparatorluğu halini almıştır[22].

Osmanlı'nın Balkanlar'da ard arda kazandığı zaferler sonucunda Türk ve Anadolu dünyası içerisinde popülaritesi artmış ve Anadolu' nun her yerinden savaşçılar, yerleşik ve göçebe halklar Balkanlar'a doğru göç etmeye başlamıştır. 17. yüzyıla kadar süren bu göç hareketleri boyunca, Osmanlı göç eden toplulukları balkanlarda stratejik noktalarda iskan etmiş ve bölgeyi kısmen de olsa Türkleştirmiştir[23]

Osmanlı'nın dağılışına kadar geçen süre içerisinde Kuzey Makedonya' nın büyük şehir ve başkentlerinde baskın bir şekilde Türk varlığı ve kültürü hakim olmuştur. Uygulanan iskan politikaları sonucunda bölgenin sosyal, kültürel, demografik yapısı değişmiş ve Türkleşmiştir. Osmanlı dönemindeki bir çok, mimar, mühendis, sanatçı, şair, yazar' ın Balkanlar' dan çıkması da bu politikaların doğal bir sonucudur[24].

Osmanlı' nın Kuzey Makedonya üzerindeki hâkimiyeti yaklaşık beş asır sürmüştür. Birinci dünya savaşı öncesi 1912 yılında alevlenen milliyetçilik akımları ve aynı anda Bulgaristan, Sırbistan, Karabağ Prensliği ve Yunanistan ile savaşa girilmesi ile Birinci Balkan Savaşı başlamış ve hem Osmanlı'nın Balkanlar'daki kaderi hemde Kuzey Makedonya'nın kaderi değişmiştir.

Literatür incelendiğinde ise milliyetçilik kavramının Fransız İhtilaline dayanan, siyaset, ticari ve sosyal hayat itibariyle birbirlerine bağlanmış olan Avrupa ülkelerinin milletleşme ve ayrışma sürecini anlatan süreçtir. Hobsbawm tarafından da bu şekilde ortaya koyulan kavram her ülke için uyarlanabilmektedir. Hobsbawm'ın bu yorumunun nedeni bazılarını vurgulayacağı üzere Marksist bir zorlamadan çok Kıta Avrupalıları gibi bir milliyetçilik yaşamayan İngiliz toplumunda milliyetçilik üzerindeki görüş ve

[22] Zülküf Oruç, *Balkanlarda Osmanlı mirası ve ulusçuluk çerçevesinde Balkan Türklerinin kimlik ve yönetim sorunları (Kosova ve Kuzey Makedonya örneği)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tez, Sakarya 2011,

[23] Zülküf Oruç, *Balkanlarda Osmanlı mirası ve ulusçuluk çerçevesinde Balkan Türklerinin kimlik ve yönetim sorunları (Kosova ve Kuzey Makedonya örneği)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tez, Sakarya 2011,

[24] Yusuf Hamzaoğlu, "Gostivar Türkleri", Balkan Türklüğü, Kültür Bakanlığı, Ankara 2000, s.42,49,50

bilgi eskikliğinin kaçınılmaz olarak Hobsbawm'da da görülmesidir. Bu bakımdan Hobsbawm, Anglo-Sakson kavimlerin çerçevesinin dışına çıkamamıştır. Hâlbuki milliyetçilik klasik şemalarla izah edilemeyecek kadar mürekkep ve mahiyeti sürekli değişen bir olgudur. Milliyetçilik bahsine girerken öncelikle milliyet duygusuna eğilmek gerekmektedir[25]

Literatürde millet ve milliyetçilik kavramları genellikle incelendiği devlet ile ilişkilendirilmekte ve ulus devlet olarak o dönemin zamanına uygun olarak ele alınmaktadır. Bu durum doğru olsa da kişilerin aidiyet duydukları itibari bir kategori olarak "millet" kavramının ve milliyetçilik duyusunun tarihini ulus-devlet döneminden öncesine götürmek mümkündür. Örnek olarak ulus devlet oluşumlarından çok daha eski tarihlerde verilmiş olan Orhun Abideleri ve Divan-ı Lügati't-Türk gibi eserlerde Türk millet bilincinin ve milliyetçilik duygusunun var olduğu açıkça görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin yöneticilerinin baştan itibaren Türkçe konuşmuş olmaları, pençik ve devşirme sistemleriyle yöneticikul taifesine dâhil edilenlerin Türk-İslam kültürü ve Türkçe ile yetiştirilmeleri de bu bakımdan önemlidir[26].

20. yüzyıla girildiğinde, Osmanlı hâkimiyetindeki Balkanlar' da bir çok millet bulunmaktaydı. Bunlar başlıca, Türkler, Bulgarlar, Sırplar, Yunanlar, Makedonlar' dan oluşmaktaydı. Özellikle 20. yüzyıl sonlarında bütün Avrupa' da etkisini gösteren milliyetçilik akımları Balkanlarda' da hissedildi ve Osmanlı' nın aynı dönemde güç kaybetmesiyle birlikte iyice alevlendi. Çıkan yerel isyanların reformlar yoluyla bastırılması işe yaramayınca, Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan sırasıyla Osmanli Devleti'ne savaş ilan etti ve 1. Balkan Savaşları başlamış oldu[27].

Ayrıca, 1877 – 1878 yılları arasında cereyan eden Osmanlı – Rus savaşı sonucunda Sırbisan, Bulgaristan ve diğer çevre ülkelerdeki Türkler bulundukları bölgeleri terk ederek Makedonya topraklarına sığınmıştır.[28]

1912 yılında başlayan ve dört ayrı cephede 8 ay süren savaş sonucunda, Osmanlı Devleti mağlup olmuş ve ateşkes talep etmiştir. Savaş sonucunda Osmanlı Devletinin

[25] İlber Ortaylı, *Millet Kimliği Üzerine, Türkiye Günlüğü* s. 43-55
[26] Mehmet Öz, *Tarih Millet Ve Milliyetçilik Üzerine Bazı Notlar*, s. 290-295
[27] Mehmet Okur, *Balkan savaşları. Balkanlar el kitabı*, Vadi Yayınları, Ankara s 595-607
[28] Muzaffer Tufan, Makedonya'da Türk Ahalinin Göçleri, Yeni Türkiye – Türk Dünası Özel Sayısı s. 1818

toprak kaybından dolayı Kuzey Makedonya ile bağlantısı kesilmiş, Londra Anlaşması ile de Edirne dahil olmak üzere Gelibolu Yarımadası dışındaki bütün Trakya topraklarında Osmanlı hakimiyeti kaybolmuştur.[29]

Osmanlı Devleti Balkan Savaşı sonucunda bölgeden çekilmek zorunda kalınca takip eden yıllarda bölgede bulunan hristiyan unsurlar Makedonya Türklerine karşı etnik soykırım ve katliam eylemlerinde bulunmuşlardır. Yine aynı gruplar tarafından I. Dünya Savaşı sonrasında da Türklere karşı vahşi eylemlerde bulunulmuş ve Türkleri Balkanlardan uzaklaştırma politikası devam etmiştir. I. Dünya Savaşı sonrası Sırbistan topraklarına dahil olan Makedonya' da yaşayan Türklerin temel hak ve özgürlükleri ellerinden alınmış ve bu durum II. Dünya Savaşına kadar devam etmiştir.

2.2. Kuzey Makedonya'nın Siyasi ve Sosyal Yapısı İçerisinde Türklerin Yeri

1939 yılında başlayan ve 1945'e kadar süren İkinci Dünya Savaşı öncesinde Kuzey Makedonya'da Türklerin siyasi açıdan örgütlenme gibi mevcut sınırlı hakları bulunmaktaydı. Bunun öncesinde 1918 yılında Kuzey Makedonya topraklarında kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın idaresi altında yaşayan Müslümanlara "İslam Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti" ni kurmaları izin verilmiştir. 1945 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın sonlanması ile birlikte Arnavut milliyetçiliğinin artması; Türklerin 'Türkleşmiş Arnavutlar" iddiasını ortaya çıkarmış ve sahip oldukları hakların kısıtlanması yönünde adımlar atılmıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde Debre, Resne, Radoviş ve Üsküp gibi Türklerin yoğun yaşadığı yerleşim bölgelerinde Türklerin aslında olmadığı iddiaları vurgulanmıştır. 1974'de anayasal düzenlemeler ile azınlıklara kâğıt üstünde bir takım haklar sunulmuştur. Bu süreçte nüfus olarak ön planda olmaya başlamış olan Arnavutlar siyasal-sosyal örgütlenme, eğitim vb. hususlarda daha üstün konuma gelmişlerdir.[30]

[29] Mehmet Okur, *Balkan savaşları. Balkanlar el kitabı*, Vadi Yayınları, Ankara s. 595-607
[30] Mehmet Ardıcı, *Yücelciler 1947, Kuzey Makedonya'da Müslüman Direnişi*. İnsan Yayınları, s. 117.

Tito önderliğinde varlığını sürdüren Kuzey Makedonya, Tito'nun ölümünün ardından 1980'li yıllardaki otorite boşluğundan faydalanarak Arnavut milliyetçiliğini arttırmıştır. Bundan dolayı mevcut idari yönetimin azınlıklara yönelik tedbirler almaya çalıştığı gözlemlenmiştir. 1989'da yapılan anayasa değişikliği ile birinci maddedeki "Kuzey Makedonya, Kuzey Makedonya'da yaşayan Arnavutların, Türklerin, de devleti" hükmü kaldırıldı. Böylece bundan Türkler de olumsuz olarak etkilenmiş oldu. 1990'lı yıllarda demokratikleşme sürecine giren Kuzey Makedonya'da Türklere siyasi örgütlenme hakkı tanınmış ve Türklerin sosyal ve siyasal hayata katılımının gerekliliği Türk Demokratik Birliği (TDB) kurulmuştur.[31]

Kuzey Makedonya'nın etnik yapısı incelendiğinde çok kültürlü ve dinli bir yapıya sahip olduğu, pek çok ulusun bir arada yaşadığı fark edilmektedir. Makedonlar, Türkler, Yunanlılar, Bulgarlar, Boşnaklar, Arnavutlar, Çingeneler, Ulahlar vb. 34 ayrı milletten ve etnik gruptan oluşan topluluklar Kuzey Makedonya'da hayatlarını sürdürmektedir.[32]

1961-1995 yılları arasındaki süreçte Kuzey Makedonya nüfusunun etnik dağılımı incelendiğinde Arnavut nüfusunun giderek arttığı, ancak Arnavutlar kadar doğurganlık oranı yüksek Türklerin nüfusunun ise giderek azaldığı gözlemlenmektedir. Bu ölçümlerde Türk nüfusunun azalması, Türklerin mevcut varlığını tehdit eden en önemli faktörlerdendir. Kuzey Makedonya'da Manastır bölgesindeki etnik yapılar değerlendirildiğinde 20.yy başlarına kadar gayrimüslim nüfusun çok az olduğu ve nüfus çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu bilinmektedir. 1950'lerdeki göç hareketi ile Müslüman ve Türk nüfusunun giderek azaldığı ve Manastır'da yerli Türk aile sayısının 50 civarında kaldığı düşünülmektedir[33]

Aşağıdaki Tablo 2.1'de 1953'den 1994 yıllarına kadar Kuzey Makedonya nüfusunun etnik dağılımı yer almaktadır. Tablo 2.2' de ise 1945 ile 2005 yılları arasındaki okul sayısı ve öğrenci sayılarının grafikleri verilmiştir. Grafik incelendiğinde 1950/51 yılları

[31] Baskın Oran, *Balkan Müslümanlarında Dinsel ve Ulusal Kimlik*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 48, 1 (2003), s. 137-141.

[32] Hugh Poulton, *Balkanlar (Çatışan Azınlıklar – Çatışan Devletler)*, Sarmal Yayınevi, İstanbul 1991, s.39-98

[33] Erdoğan Saraç, "*Kuzey Makedonya",* Yeni Türkiye, 1, 3 (1995), s. 285-289.

arasında tepe yapan eğitim ve öğretim istatistiklerinin o yıldan sonra düşüş eğilimine girdiği hatta son 30 yıl içerisinde okul sayısı sabit kalırken öğretmen sayısının arttığı buna karşın öğrenci sayısında bir azalma olduğu görülmektedir.

Tablo 2.1 Kuzey Makedonya nüfusunun etnik dağılımı (1953-1994)

	1953	1961	1971	1981	1991	1994
Makedon	860.699	1.000.000	1.142.375	1.279.323	1.314.283	1.378.687
Arnavut	162.524	183.108	279.871	377.208	427.313	478.967
Türk	203.938	131.481	108.552	86.591	97.416	81.615
Çingene	20.462	20.606	24.505	43.125	55.575	47.408

Kaynak: Saraç, E. (1995). Kuzey Makedonya. *Yeni Türkiye*. Sayı.3, s.287

Tablo 2.2 Kuzey Makedonya' da Türk Okul ve Öğrenci Dağılımı (1945-2005)

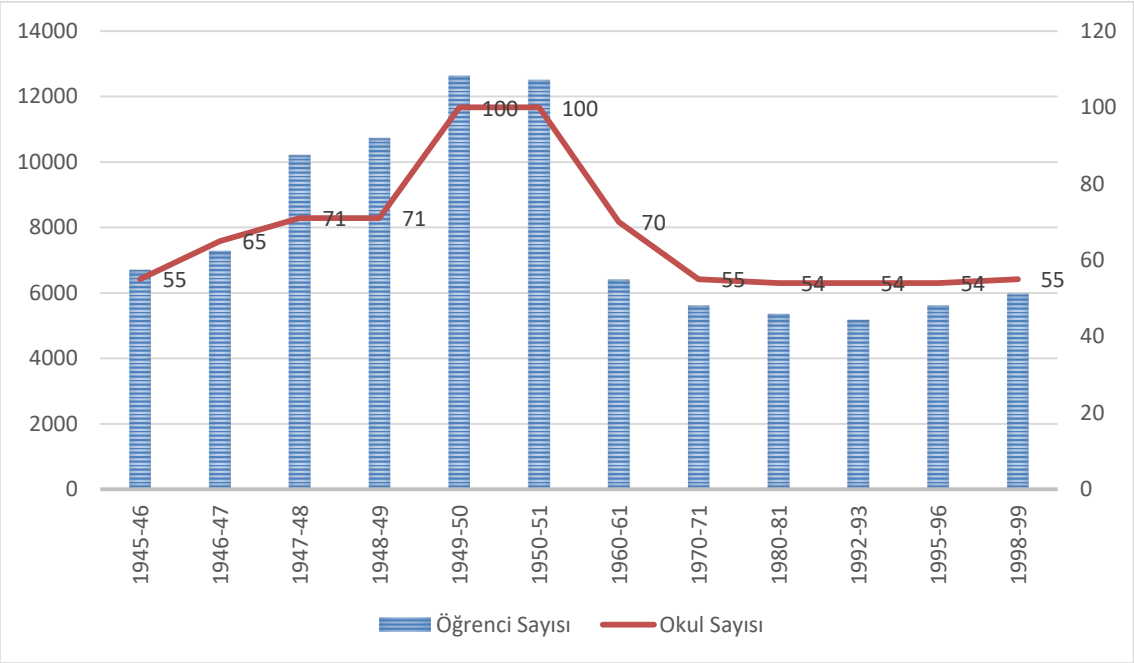

Kaynak: ADEKSAM "Abdülhakim Hikmet Doğan" Eğitim, Kültür ve Sanat Merkezi, Gostivar, 2001.

2.3. Balkanlar'dan Türkiye'ye Doğru Göç Hareketleri

Balkan Savaşları'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesiyle ikamet ettikleri bölgelerden göç etmek durumunda kalan Türkler zamanla azınlık konumuna düştü. Gerek krallık Yugoslavya'sında gerekse Tito'nun başta olduğu dönemde mağdur durumda olan Türkler; din, dil, eğitim, sosyal ve siyasal örgütlenme gibi hususlarda pek varlık gösteremediler.

Dönem olarak bir iç göç niteliği taşısa da, Balkanlarda Türk nüfusunun etkinliğini kaybetmesinde önemli rol oynayan göçlerin, 1683–99 Osmanlı Avusturya savaşıyla başladığını söylemek mümkündür. 1804 Sırp İsyanı ve sonrasındaki Osmanlı Rus savaşları gibi gelişmeler Türk göçlerinin devamını getirmiştir. Örneğin 1826 yılında Sırbistan Krallığı ile Osmanlı Devleti arasında yapılan anlaşma ile 150.000 Türk'ün Sırbistan'dan çıkarıldığı kayıt altına alınmıştır. Bu Türklerin bir kısmı Üsküp,

Manastır ve Kosova'ya giderken bir kısmı da Anadolu'ya yerleşti. Bunu 1877–78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası yaşanan göçler izlemektedir.[34] 1908 sonrası da devam eden göç hareketi bölgedeki Osmanlı - Türk hâkimiyetinin sona ermesi ile birlikte daha da artmıştır. Bu dönemde (1908–1923) 300.000 civarında Türk' ün göç ettiği belirtilmiştir. Gerek I. Dünya Savaşı yıllarında gerekse 1918'de kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı döneminde dil, milliyet, eğitim vb. hususlardaki olumsuzlukların Türklerin göç etmesine etki ettiği görülmektedir. Söz konusu dönemde 120.000 civarı göç yaşandığı tahmin edilmektedir.[35]

Makedonya ve Balkanlardaki kitlesel göçü tetikleyen bir diğer önemli unsur; 1940'lı yılların başında halkı, bölge Türklerinin genel Türk tarihi ve kültürü içindeki yeri konularında aydınlatmak amacıyla yerel Türk aydınlarının öncülüğünde kurulan *"Yücel"* derneğinin tasfiyesidir. Yücelciler '*asimilasyon'* sürecinde yaşananlara tepki göstermişlerdir. Kısa zamanda farklı ve ağır suçlamalarla takibe alınan dernek üyelerinden önde gelenler idam, diğerleri ise ağır hapis cezalarına çarptırıldılar. Böylece *Makedonya Türklüğünün yok olması* anlamına gelen göçlerde artış yaşanmaya başlandı.

1952 yılında Türkiye Cumhuriyeti ve Makedonya arasında gerçekleşen serbest göç anlaşması, Makedonya' da yaşayan Türkleri göç ettirici diğer bir olay halini almıştır. Dönemin Makedonya Hükümeti bu anlaşmayı kendi menfaatlerine göre kullanış ve Türkleri ülkeden uzaklaştırmak için çalışmıştır. Makedonya'dan Türkiye'ye 1923–1960 döneminde 'göçmen', 'mübadil' *ve '*sığınanlar' olarak 269.101 kişinin göç ettiğine dikkat çeken bazı araştırmacılar bu sayının aynı dönemde Türkiye'ye çeşitli ülkelerden gelen tüm göçmenlerin % 22,4'üne karşılık geldiğini belirtirler.[36] Bu duruma ek olarak da 1960'lı yılların sonlarında artış gösteren Arnavut milliyetçiliği ve Arnavut yönetimlerinden kaynaklanan durumlar 1970–80 yılları arasında 4000 civarında Türk'ün göç etmesine neden olmuştur. Bunların ardından 1980'li yıllarda yaşanan hak ihlalleri ve 1990'lardaki Bosna Savaşı, 1999 sonu -2000'li yılların başında meydana gelen Kosova olayları ve 2001'deki Makedonya'daki gelişmeler göçlerin devamında

[34] AĞANOĞLU, Yıldırım, Osmanlıdan Cumhuriyete Balkanların Makus Talihi – GÖÇ-, İstanbul 2001.
[35] İLBEĞİ, Hamza; Dağılan Yugoslavya-Kosova Ekseninde Türk Olma Bilinci, **Avrupa'dan Asya'ya Sorunlu Türk Bölgeleri**, İstanbul 2005,s.191.
[36] ÇAVUŞOĞLU, **a.g. m.**

önemli bir rol oynadılar. [37] Söz konusu dönemde (1990–2001) geçicide olsa 20.000 kadar Müslüman (Boşnak, Arnavut, Türk) göç etmek zorunda kaldı.[38]

Kuzey Makedonya'daki Türklerin, Türkiye Cumhuriyeti'ne ilk göç akını 1924'de olmuştur. Bunu, 1936'daki ikinci göç dalgası izlemiş olup bütün göç dalgalarına, bu topraklarda olan yönetimlerin izledikleri politikalar ve Türklere uygulanan baskılar neden olmuştur. Onların Türkiye'ye "dönüş"leri 1949 baharında başlamıştı. Bulgaristan'da da aynı dönemde benzer gelişmeler yaşanmıştı. Müslümanlarda haysiyete hakaret olarak kabul edilen peçe ve feracenin yasaklanması ile birlikte 1950'li yıllar boyunca göç hızlanmıştır.

Selanik, Kosova ve Manastır vilayetleri Balkan Savaşları öncesinde Türklerin en yoğun yaşadığı bölgeleri oluşturmaktaydı. Kuzey Makedonya Genel Müfettişi Hilmi Paşa'nın 1904 yılı raporlarına göre bölgede çoğu Türk azı Arnavut olmak üzere 1.379.000 Müslüman, 869.000 Bulgar, 128.000 Arnavut, 307.000 Rum ve 100.000 Sırp yaşıyordu. Balkan Savaşları sonrası Osmanlı hakimiyetinin yitirilmesiyle birlikte Kuzey Makedonya'da yaşayan Türklerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açılardan baskılara maruz kaldığı ve dini baskılarında söz konusu olmasıyla göçe zorlandıkları fark edilmiştir. Balkanlardan Türkiye'ye göçe zorlanmalarına rağmen 1953 yılındaki Kuzey Makedonya nüfusu değerlendirildiğinde Türklerin 203.938 kişi ile Makedonlardan sonra gelen ikinci büyük grup olarak bu topraklarda varlıklarını devam ettirdikleri tespit edilmiştir.[39]

1952 yılında Türkiye ve Yugoslavya arasında imzalanan "Serbest Göç Antlaşması" neticesinde sekiz yıl boyunca Kuzey Makedonya'dan Türkiye'ye göç hareketleri devam etmiş ve bu sayede bölgedeki Türk nüfusu yarıya indirilmiştir. Buradaki temel amaçlardan birisi Türklerin Kuzey Makedonya'daki varlıklarını zayıflatmak ve üçüncü çoğul grup durumuna getirmektir.[40]

---

[37] Europan Stability Initiyative Supported by German Foreign Ministry,**'The Other Macedonian'**,2002,s 6

[38] **www.staradigma.com/turkce/nisan2003/makale_12.html**

[39] Yusuf Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi,* I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 1983, s, 66

[40] Yusuf Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi,* I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 1983, s, 78

Türkiye'ye göçmek isteyenlere vatandaşlıktan çıkmadan önce mülklerinin kamulaştırılmaması için yük altına girmemek düşüncesiyle satmalarına izin vermiştir. Bunun dışında pasaportlar ve 300.0000 dinar değerini geçmeyen mallar vergiden muaf tutulmuştur.1938 Sözleşmesi hükümlerine göre ev eşyaları, at arabası ve iki adet büyük hayvanın götürülmesi göçmenlere bir hak olarak tanınmıştı. Fakat öncelik hakkı devlete ait olacak şekilde kanun uygulamaya konulmuş; göçmeden 45 gün önce "devlet yönetimine" mülkünü satma noktasında göçmenlerin teklif getirmeleri zorunluluğu uygulanmıştır.

Göç etmek isteyen, özellikle Müslümanların millî kimliği ve göçün yasal boyutu meseleleri morallerini bozmaya sebep oluyordu. Çünkü bu bölgede dinî kimliğin millî kimliğin üzerinde olması sosyal bir gerçeklikti. Halk genelde din, köy ve aile unsurlarına önem veriyordu. Millî bağlılığı sadece propaganda, korku, devlet baskısı ve göç gibi olaylarda ortaya çıkıyordu.

1923-1960 yılları arasında gelen 269.101 kişiden % 56.4'ünün l953-1960 yılları arasında göç ettiği düşünüldüğünde Geray, bu durumu "Tito rejiminin Müslüman ve Türk unsurlara karşı tutumunun bir sonucu" şeklinde değerlendirmiştir[41]. Göçün 1967'den sonra da devam ettiğini söyleyen Hamza'ya göre de, 1952-1975 yılları arasında 296.000 kişi Türkiye'ye göç etmiş ve 1996 yılı itibariyle de bu sayının 350.000'e ulaştığı düşünülmektedir.

2.4. Türkiye'nin Balkan Türklerine Karşı Tutumu

Türkiye'nin dünya ve komşu ülkeleri ilişkilerinde iyi ve dostluk boyutunda izlediği politikalar, Balkanlardaki pek çok ülke yönetimi içinde geçerli olmuştur. Ayrıca bölgede yaşayan Türklerin hakları içinde bölgesel gelişmeleri yakinen takip etmiştir. İlişkilerini, Balkan ülkelerinin toprak bütünlüğüne, toprak bağımsızlığına ve egemenliğine saygı duyma seviyesinde sürdürmeye çalışmaktadır. Çünkü bu, bir köprü görevi gören Türkiye'nin izlediği politik yol açısından önemli bir durumdur. Bu

[41] Celal Geray, Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler, Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi, 1962

konumu lehine ya da aleyhine çevirmek tamamen Türkiye'nin politikasıyla ilintilidir. Türkiye'nin bu politikasına ilişkin olarak Bulgaristan'la 1990'da Thodor Jivkov rejiminin yıkılmasının ardından "Dostluk ve İyi Komşuluk" ve "Güvenlik Antlaşması"; Arnavutluk, Romanya ve Kuzey Makedonya ile imzalamış olduğu "Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Antlaşması" örnek olarak gösterilebilir.

2.5. Kuzey Makedonya'nın Bağımsızlığı

Birinci Dünya Savaşı'nı kaybeden Osmanlı İmparatorluğu'nda pek çok toprak kaybedilmiş ve Kuzey Makedonya toprakları Yunanistan, Sırp, Hırvat, Bulgaristan ve Sloven Krallıkları arasında paylaştırılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise Kuzey Makedonya, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti içerisinde bulunan devletlerarasında yerini bulmuştur.[42]

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin dağılma sürecinde Müslümanların olduğu kadar Makedonlarında olumsuzluklar yaşama korkusu artmıştır. Çünkü Yugoslavya'nın dağılması ve parçalanmasından zarar görecek milletler arasında yer almış, "Büyük Sırbistan" fikrini kendileri için çok önemli bir tehdit olarak kabul etmişlerdir. Geçmiş dönemde 1913 ve 1931 yılları arasında Kuzey Makedonya toprakları Sırp ulusu tarafından "Güney Sırbistan" şeklinde tanımlanmıştır. Makedonlarında kendilerini Sırp olarak tanımları istenmiş ve bu yöndeki baskıları Tito dönemine kadar uygulanmıştır. Tito önderliğinde Makedonların ayrı bir millet olarak tanınması sağlanmıştır.[43]

1974 ve 1989 yıllarında Kuzey Makedonya Anayasasında yapılan değişikliklerle Kosova özerk bir bölge olarak kabul edilirken Arnavutlar, Makedonlar ve Türklerden

[42] Tuncay Babalı, Türkiye ve Kuzey Makedonya İlişkileri: Süreklilik ve Değişim Unsurları ve Gelecek Perspektifi, I, Doğu Kitapevi, Ankara 2012, s. 15.
[43] Fatih Sarı, *Türkiye'nin Kuzey Makedonya ve Bosna-Hersek Siyaseti (1990-2000).* Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksel Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 86

oluştuğu belirtilmişti ancak daha sonra Kuzey Makedonya, "Kuzey Makedonya ulusunun" devleti olarak tanımlanmıştır.[44]

1989 yılında Kuzey Makedonya Sosyalist Anayasası'nda yapılan düzenlemeyle daha önceden "Makedon, Arnavut, Türk ve diğer etnik grupların Cumhuriyeti" şeklinde tanımlanmış olan, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti yeni düzenlemenin ardından "Makedonların ve diğer halk ve etnik grupların Cumhuriyeti" olarak değiştirilmiştir. Böylece, bir anlamda Kuzey Makedonya Türklerin cumhuriyeti olmaktan çıkarılmıştır.[45]

Yugoslavya'da başlayan iç savaş ve Yugoslavya'nın bölünmesi Kuzey Makedonya'nın da 17 Kasım 1991 tarihinde bağımsızlığını kazanmasına yol açmıştır. Kuzey Makedonya 6 Şubat 1992 tarihinde Türkiye tarafından tanınmıştır.

2019 yılında ise Makedonya radikal bir karar ile ülkenin ismini Kuzey Makedonya olarak değiştirmiştir. Bu değişikliğin nedenlerine ve kaynaklarına bakınca, Yunanistan ile Makedonya arasındaki isim krizi, Makedonya'nın 1991'de Yugoslavya'dan ayrılmasından bu yana iki ülke ilişkilerini olumsuz etkilemekteydi. Makedonya ismini "eski Yunan mirası" olarak nitelendiren Yunanistan, ülkenin kuzeyinin de aynı isimle anılmasının komşu ülkenin toprak talep etmesine yol açabileceği endişesi taşımaktaydı ve Makedonya'nın ismini değiştirmesini talep ediyordu. Eski Yugoslav Cumhuriyetinin ismini değiştirmeyi reddetmesi nedeniyle Yunanistan, Makedonya'nın Avrupa Birliği ve NATO üyeliğine karşı çıkıyordu. Üsküp yönetiminin bu krizden dolayı Avrupa Birliği ve Nato' ya üyelikleri niyet olarak kalmakta fiiliyete dökülememekteydi. Yapılan müzakereler sonucunda varılan anlaşma ile Makedonya'nın adı Kuzey Makedonya Cumhuriyeti olarak değiştirildi ve ülkenin NATO ve Avrupa Birliği üyeliği yolu açılmış oldu.

[44] Tuncay Babalı, Türkiye ve Kuzey Makedonya İlişkileri: Süreklilik ve Değişim Unsurları ve Gelecek Perspektifi, I, Doğu Kitapevi, Ankara 2012, s. 15

[45] İrfan Ülger, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye: 1990'lı Yıllar, 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası Alfa Yayınarı,* İstanbul 2004, s. 236.

2.6. Bağımsız Kuzey Makedonya Cumhuriyetinin Türkiye Cumhuriyeti ile Farklı Alanlarda İlişkileri

Kuzey Makedonya'nın bağımsızlığını kazanması sürecinde Türkiye'de iktidarda bulunan Süleyman Demirel Hükümeti'nin Balkanlara yönelik izlemiş oldukları politikalarda barışçı, uzlaşmacı ve bütüncül adımlar attıkları gözlemlenmiştir. Türkiye sadece Kuzey Makedonya'yı değil, Yugoslavya'dan ayrılan ve bağımsızlığını ilan eden Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek ülkelerini de tanımaya yönelik politikalar izlemiştir. Kuzey Makedonya'nın bağımsızlığını tanımak için aceleci davranmadan, Bosna-Hersek'teki referandum sonuçlarını beklemiş ve sonrasında Kuzey Makedonya'nın bağımsızlığını kabul etmiştir.[46]

Balkan toprakları içerisinde Türkiye'nin Kuzey Makedonya'ya çok önem verdiği dikkat edilirken, 6 Şubat 1992 tarihindeki Bakanlar Kurulu Kararı ile tanınması siyaseten resmileşmiştir.[47]

Üsküp'te ilk Büyükelçilik ülke olan Türkiye, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ni anayasal adı ile tanıyan ilk dünya ülkelerindendir. Kuzey Makedonya'nın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra Türkiye'nin ülkeler arası ilişkilerinde sıcak ve yoğun bir politika izlediği, karşılıklı ziyaretleri arttırdığı fark edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Makedonya Cumhuriyeti arasındaki siyasi, sosyal, kültürel ekonomik, ticari ve spor alanındaki ilişkiler hızlanmıştır.[48]

2008 yılında Bükreş'te gerçekleştirilen NATO Zirvesinde Kuzey Makedonya'nın üyeliği Türkiye tarafından destek görmüş ve bunun haricinde 2008 tarihinde Kuzey Makedonya ve Türkiye arasında imzalanan "İkili İlişkilerin Güçlendirilmesine Yönelik Strateji Belgesi" ile ileriye yönelik ilişkilerin güçlendirilerek

---

[46] Murat Hatipoğlu, 1Kuruluşundan Günümüze Kuzey Makedonya Cumhuriyetinin Dış Politikası ve Balkan Ülkeleriyle İlişkileri (1991- 2000*)", Balkan Diplomasisi*, Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını.

[47] Şule Kut, *Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye'nin Balkan Ülkeleriyle İlişkileri, Çağdaş Türk Diplomasisi; 200 Yıllık Süreç.* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 38-40

[48] Şule Kut, *Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye'nin Balkan Ülkeleriyle İlişkileri, Çağdaş Türk Diplomasisi; 200 Yıllık Süreç.* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999 s. 41-43

geliştirilmesi yönünde karar alınmıştır. Bunu 2010 yılında "Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı ile Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı Arasındaki Nakdi Yardım Protokolü" nün imzalanması takip etmiştir. Kuzey Makedonya topraklarında yatırım yapan pek çok Türk şirketi sayesinde ekonomik ilişkiler sıcak tutulmuş ve bölgedeki ticaret hacmi artırılmıştır. Türk sermayeli Ziraat ve Halk Bankası, THY'nin Üsküp'e İstanbul ve İzmir'den yaptığı seferleri arttırması da ikili ilişkilerin önemini ortaya koymaktadır.[49]

TİKA 2005 yılında Üsküp'te Türk toplumuna yönelik yatırımların artması için şube açmış ve Kuzey Makedonya'da bulunan Türk-İslam eserlerini korumaya yönelik eylemleri de olmuştur. Türk Tarih Kurumu, Devlet Planlama Teşkilatı ile birlikte Kuzey Makedonya'daki Türk eserlerinin envanterini çıkarma çalışmasını yürütmüştür. Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği'nin bölgedeki faaliyetleri de kültürel ilişkilerin geliştirilmesi adına önemli adımlardır.[50]

2.7. Kuzey Makedonya'da Bulunan Türk Eğitim, Siyasi, Yardım Kuruluşlarına genel bakış

Kuzey Makedonya'da yaşamakta olan Türklerin öz benliklerini koruyabilmek, kültürel ve sosyal açılardan örgütlenme etkinliklerini artırmak için Türk siyasi yardım kuruluşları kurulmuştur. Bu bölgelerde yaşayan gençlerin bilinçlendirilmesi; Türlük bilincinin aşılanması, birlik ve beraberliğin sürdürülebilmesi için Ohri, Struga, Resne, Üsküp ve Gostivar gibi Türklerin yoğun yaşadığı yerleşim bölgelerinde siyasi yardım kuruluşları ve sivil toplum örgütleri kurulmuştur. Bu kuruluşlarda Türk tarihi ve kültürü

[49] Galip Çağ,. "Dağılan Yugoslavya'nın Ardından Kuzey Makedonya ve Türkiye", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 1 (2012).

[50] Tuncay Babalı, Türkiye ve Kuzey Makedonya İlişkileri: Süreklilik ve Değişim Unsurları ve Gelecek Perspektifi, I, Doğu Kitapevi, Ankara 2012, s. 18

ile alakalı konferanslar, Atatürk'ü anma programları, etkinlikler düzenlenerek; Kuzey Makedonya'da Türk kültürünün devamlılığı sağlanmaktadır.[51]

2.7.1. Makedonya'da yaşayan Türklerin Türkçe Eğitim Geçmişi

Makedonya'da yaşayan Türklerin Türkçe eğitimi uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan çekilmesi ve bu toprakların Sırp Hırvat-Sloven krallığına dâhil edilmesiyle 1912-1944 yılları arası öteki Balkan memleketlerinde olduğu gibi, Türk ulusunun kültürünü yok etme çabaları burada da kendisini göstermiştir. Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı yönetimi, bütün yabancı okulları kapatırken (Türk okulları dâhil) sadece din dersinin Türkçe olmasına izin vermiş ve bütün okullarda dersler Sırpça okutulmaya başlanmıştır. 1945-1948 yıllarındaki Yugoslavya döneminde ise baskılar daha da artmıştır. 1950-1991 arasında baskılar kısmen hafiflese de 1991-1999 yılları arasında tekrar şiddetlenmiştir. Makedonya Cumhuriyeti etnik yapısının bir sonucu olarak ana dilde eğitim hakkını anayasa ile garanti altına almıştır. Ancak ana dilde eğitim hakkı, azınlık okulları anlamına gelmemektedir. Ülkede herhangi bir azınlığa ait eğitim kurumu bulunmamaktadır. [52]

1991 Anayasası'na göre Türkler azınlık olan diğer etnik gruplar gibi kendi dillerinde ilk ve ortaöğretim hakkına sahiptirler. Ancak temel eğitimin ana dilinde yapılabilmesi için belirli bir öğrenci sayısının olması gerekmektedir. Türk nüfusunun Üsküp, Kalkandelen, Gostivar, Ohri gibi bazı yerlerin dışında dağınık olması, her bölgede sınıf açmak için gerekli sayının tutturulamamasına sebep olmaktadır ve bunun sonucu Türkçe sınıflar açılamamaktadır. [53]

[51] Suat Engüllü, "Balkan Savaşlarından Günümüze Kadar Kuzey Makedonya'da Yaşayan Türklerin Toplumsal, Ekonomik, Kültür-Eğitim Durumu ve Göçler". *Kuzey Makedonya'da Rumeli Türklerinin Tarih ve Kültürleri Panelleri ve Konferansı.* İzmir (1996), s. 50

[52] Rahman, R.. *Makedonya'da Türk azınlık ve Makedonya-Türkiye ilişkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, (2012), Ankara.

[53] Arif, A.. *Makedonya Cumhuriyetinin azınlık politikası ve eğitimine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, (2008) İstanbul.

Türkçe ders kitabı yetersizliği de diğer bir büyük sorundur. Bu kitapların yetersizliği Türkçenin öğretim dili olarak gelişmesini engellemektedir (Akalın, 2002: 10). Devlet genelinde yürürlükte olan genel eğitim müfredatı çerçevesinde farklı dillerde eğitim verilmektedir. Eğitimde sadece dil farkı vardır, müfredat ise bütün diller için ortaktır. Bütün okullarda olmasa bile, aynı okulda farklı dillerde eğitim verilebilmektedir. [54]Birden fazla dilde eğitim veren okullarda farklı dilde eğitim gören çocukların bir araya gelmesi, iletişim ve işbirliği içinde olmaları için hiçbir etkinlik düzenlenmemektedir. Öğrenciler arasındaki bu durum öğretmenler için de geçerlidir. Genel olarak farklı dillerde eğitim veren öğretmenler farklı milletlere mensuptur. Ancak kadro yetersizliğinden dolayı Türk çocuklarına Makedon ya da Arnavut öğretmenleri genelde Makedonca ders vermektedir. Diğer yandan Makedonca ya da Arnavutça bildikleri halde Türk öğretmenler Makedon ve Arnavut öğrencilere ders verememektedir.[55]
Üsküp'te Türkçe öğretim yapılabilen ortaöğretim kurumu Yosip Broz Tito Lisesi'dir. Kalkandelen ve Gostivar'da da Türkçe lise öğrenimi için birkaç kurum bulunmaktadır. Bazı bölgelerde ise sekiz yıllık ilkokullar olmaması sebebiyle, dört yıllık öğrenimin ardından Türkçe öğretim verecek 5. ve 8. sınıflar arası okullar da bulunmamaktadır. Bunun sonucunda Türkler çocuklarını ya büyük şehirlerden birine yollamak, ya bulunduğu yöredeki Makedonca öğretim veren bir okula göndermek zorunda kalacak, ya da hiç okutmayacaklardır. Makedonya'da yüksek öğretim anlamında hem Türkiyenin desteklediği bazı Üniversite kuruluşları hemde Makedon devletinin eğitim politikası içinde Türkçe ve Türk kimliğine katkısı olan eğitim kurunları da mevcuttur ,Bunlar :

- Üsküp Kiril ve Metodi Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili Edebiyatı.
- İştip Gotse Delçev Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili Edebiyatı.
- Uluslararası Vizyon Üniversitesi.
- Üsküp Uluslararası Balklan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili Edebiyatı.
- Kalkandelen Üniversitesi Şarkiyat Bölümü Akalın, 2002: 10-11

Sonuç olarak Makedonya'da Türk öğrenciler eğitim alanında olumlu gelişmeler zamanlar olsa da Makedon öğrencilerle aynı haklara sahip olamamışlardır. Makedon

[54] Rahman, R.. *Makedonya'da Türk azınlık ve Makedonya-Türkiye ilişkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, (2012), Ankara.
[55] Rahman, R.. *Makedonya'da Türk azınlık ve Makedonya-Türkiye ilişkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, (2012), Ankara.

Devletinin zaman zaman bu konudaki olumsuz tutumu ve nüfusun göçlerle büyük ölçüde azalması bunun asli nedenleri olarak gösterilebilir.

2.7.1. Yunus Emre Enstitüsü Faaliyetleri

2009 yılında Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay ile Kuzey Makedonya Kültür Bakanı Elizabeta Kançeska-Milevska arasındaki görüşmelerde varılan mutabakata göre; iki ülke arasında "Kültürel İş birliği Programı" kapsamında karşılıklı olarak kültür merkezlerinin açılmasına karar verilmiştir. Bu bağlamda 26 Mart 2010 tarihinde Kuzey Makedonya'nın Üsküp şehrinde Yunus Emre Enstitüsü açılmıştır.[56]

Yunus Emre Enstitüsü'nün ilk kurulma sürecinde Türkçe dilini bölgede bilinir ve yaygın hale getirmek, kültür sanat faaliyetlerini artırmak amaçlanmıştır. Bunun için Kuzey Makedonya'da Üsküp Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesi, Kalkandelen Devlet Üniversitesi ve İştip Goce Delçev Üniversitesinde Türkçe dersleri verilmektedir. Ayrıca Türkoloji projesi kapsamında öğretim görevlisi görevlendirmeleri, Yunus Emre Enstitüsü tarafından gerçekleştirilmektedir. 2015 yılındaki faaliyetlerine bakıldığında Kuzey Makedonya Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı ve havalimanları çalışanlarına Türkçe öğrenim için dersler verildiği görülmektedir (Bayraktar, 2012).[57]

Kuzey Makedonya'da el sanatları kursları, sergiler, konferanslar, konser ve kitap tanıtımları gibi etkinlikler ile Üsküp'te yaşayan Kuzey Makedonyalıların Türk kültürü ile etkileşimleri sağlanmaktadır. Burada iki ülke arasındaki kültürel değer ve olguların pekişmesi ve dostlukların güçlenmesi temel alınmaktadır.[58]

[56] Sait Yılmaz., "Yumuşak Güç ve Evrimi", *Turan Stratejik Araştırmalar,* 3, 12 (2011), s. 31-36.
[57] Zülfikar Bayraktar, 2Türkiye'nin Balkanlardaki Yumuşak Gücü Türk Kültürü", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi.* 35 (2012), s. 181-189.
[58] Sait Yılmaz., "Yumuşak Güç ve Evrimi", *Turan Stratejik Araştırmalar,* 3, 12 (2011), s. 31-36.

2.7.2. Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) Faaliyetleri

TİKA; Türkiye İş birliği ve Kalkınma Ajansı başta Türkçe dilinin konuşulduğu ülkeler ve komşu ülkeler esas alınmak üzere faaliyetlerini düzenlemektedir. 1992 yılında gelişmekte olan ülkelerin kalkınma süreçlerine ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim açısından katkı sağlamak için projeler ve faaliyetler geliştirmek için kurulmuştur.[59]

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında bağımsızlığını ilan eden yeni Türki Cumhuriyetlere karşılaştığı siyasi ve diplomasi problemleri için Türkiye tarafından kurulan ilk Türk siyasi kuruluşlardandır.[60]

Yitik kardeşleri ile kucaklaşma coşkusu ve biraz da dışarıdan kendisine biçilen "model ülke" rolü bu tür bir oluşumu gerekli kılmıştır. Türkiye, bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetlerinin alt yapılarının oluşturulmasında, insan gücü temininde ve piyasa ekonomisine geçişte ilk yardım yapan ülke olmuştur.[61]

Kuruluş amacında ilk olarak Orta Asya Türk devletlerinin gelişimine katkı sağlamak bulunurken; Balkanlarda Yugoslavya'nın dağılması sonucu bağımsızlığını ilan eden Bosna-Hersek ve Kuzey Makedonya gibi ülkelerin gelişimlerine de katkı sağlayan faaliyetler düzenlenmektedir. TİKA'nın, Balkanlardaki faaliyetlerinin, kapsayıcı bir yaklaşımla yürütüldüğünün göstergelerinden biri de küçük bir azınlık olarak bulundukları ülkelerde Hristiyan nüfusa ait ibadethanelerin de imar ve restorasyon projelerine imza atmasıdır.[62]

---

[59] Şeyma Adıyaman, "TİKA: Türkiye'nin Dış Politika Enstrümanı", *Bilgesam Dergisi,* s. 1-5

[60] Engin Akçay, *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları,* Turgut Özel Üniversitesi Yayınları, Ankara 2012, 44-78

[61] Öner Kabasakal, "Türk Cumhuriyetlerinin Ekonomik Kalkınmalarında TİKA'nın Rolü", *DTM Dergisi, 1 (2002),* s.12-18.

[62] Öner Kabasakal, "Türk Cumhuriyetlerinin Ekonomik Kalkınmalarında TİKA'nın Rolü", *DTM Dergisi, 1 (2002),* s.12-18.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Milli Konservasyon Merkezi uzmanlarının isteği doğrultusunda Kumanovo şehrindeki Aziz George Kilisesi'nin arazi ve ölçüm çalışmaları, TİKA tarafından üstlenilmiş ve restorasyonu bu şekilde tamamlanmıştır.[63]

Bu kurumların dışında günümüzde Kuzey Makedonya' da birçok farklı dernek ve siyasi parti faaliyet göstermektedir. Günümüzde ise Üsküp'te "Türk Kültür Merkezi", "Türk İşAdamlarıBirliği", Gostivar'da "Türk Aydınlar Cemiyeti", Çalıklı'da "Bahar", Konçe'de "Karacaoğlan", Buçim'de "Aşık Veysel", Radoviş'te "Zeyni Bey", Dedeli'de "Ufuk", Üsküp'te Matükat, Vrapçişte "Millenium" ve Gostivar'da Abdülhakim Hikmet Doğan Eğitim, Kültür ve Sanat merkezi kuruluşlarımevcuttur. Özellikle Abdulhakim Hikmet Doğan Eğitim, Kültür ve Sanat Merkezi kuruluşu Makedonya'daki Türk kuruluşları arasında önemli bir yere sahiptir. Türk azınlığın eğitim, kültür ve sanat alanlarında seviyesini yükseltmek amacıyla 27.11.1997 yılında kuruldu. Başkanlarından Hamdi Hasan ve Fadıl Hoca yönetiminde Merkez, çeşitli kurslar, konferanslar, sempozyumlar düzenlemekte, yaptıklarıaraştırmalar sonucu kitap ve raporlar yayınlamaktadırlar. Ayrıca Makedonya'da okuyan Türk öğrencilerine ve Doğu Makedonya Türklerine burs sağlamak gibi hizmetleri de vardır[64]. Ayrıca Türk sivil toplum kuruluşları milli kimliklerini ve siyasi –soyal varlıklarını daha güçlü hale getirmek adına Makedonya Türk Sivil Toplum Teşkilatları Birliği kuruldu.MATÜSİTEB, 14 aralık 2002 tarihinde başlayan hazırlık toplantısından sonra, 11 ocak 2003 tarihinde ikinci toplatısını düzenledi. 24 şubat 2003'te Üsküp Halklar Tiyatrosunda düzenlenen kurucu meclis toplantısı ile MATÜSİTEB (Makedonya Türk Sivil Toplum Teşkilatları Birliği) çatı teşkilatı kuruldu

Siyasi geçmişine ve partilere bakıldığında ise Makedonya'da demokrasi rejimleri ile birlikte Türkler siyasi anlamda örgütlenmeye başlamış ve, dilini, dinini, refahını, kültürünü, töresini, ulusal çıkarlarını, temel hak ve hürriyetlerini savunmak amacıyla 1.7.1990 tarihinde temelde bir dernek statüsünde ve Avni Engüllünün kurucu

[63] Selin Çalık Muhasiloviç, "Türkiye'nin Balkan Politikası Çıkar Değil Vizyon Odaklı", AnadoluAjansı, 2012.

[64] Çayırlı, a.g.m., s.449; Turan, a.g.m., s.183. Yukarıda Komünizm döneminde geçen dernek isimleri günümüz Makedonyası'nda tekrarlanmadı. ADEKSAM'ın yayınlarıarasında şunlar gösterilebilir. Fadıl Hoca (Proje Koordinatörü), Makedonya Devlet Organlarında, Kamu Kuruluşlarında ve Eğitim Sisteminde Türklerin Katılım Oranİle İlgili Mukayese Çalışması, Gostivar, 2001 ve Hamdi Hasan, Makedonya'da Türkçe Eğitim ve Abdülhakim Hikmet Doğan, Üsküp, 1998

başkanlığında Türk Demokratik Birliği'ni kurdular. Daha sonraları Türk Demokratik Birliği, Türk Demokratik Partisine dönüştü ve siyasi arenada kendini göstermeye başladı. Bir başka siyasi örgütlenme ise Aziz Şen' in Grostivar' da kurduğu Güven Partisi ve Makedonya genelinde faaliyet gösteren Türk Sivil Teşkilatlar Birliğidir.

2.7.4. Basın ve Yayın

Makedonya'da az da olsa Türkçe olarak çıkan yayınlar bulunmaktadır. Haftalık olarak yayınlanan *"Yeni Balkan Gazetesi"* ile aylık çıkarılan *"Köprü Kültür Sanat Dergisi"* ve yılda iki kez yayınlanan *"Hikmet İlmi Araştırmalar Dergisi"* yayınlanmaya devam etmektedir. Televizyonda ise Türkçe yayınlar günde 150 dakikalık bir süre ile Makedonya devlet televizyonunun 3. kanalında yapılmaktadır. MRTV finansal problemleri bahane ederek bu yayınları bazı günler 15 dakikaya kadar indirmektedir.[65]

[65] Rahman, R.. *Makedonya'da Türk azınlık ve Makedonya-Türkiye ilişkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, (2012), Ankara.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUZEY MAKEDONYALI TÜRK ÖĞRENCİLERİN TÜRKİYE VE ATATÜRK ALGISINA YÖNELİK ÖRNEK ÇALIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde, Kuzey Makedonyalı Türk öğrencilerin Türkiye ve Atatürk algısını ölçmeye ve incelemeye yönelik araştırma çalışması yürütülmüş ve çalışmanın oluşturulmasından, yürütülmesi ve sonuçlarına kadar geçer süreç detaylandırılıp paylaşılmıştır.

3.1. Balkanlarda Türkiye ve Atatürk Algısı

Balkanlarda yaşayan pek çok ulusun birbiri ile etkileşim içinde olduğu ve Balkanların Osmanlı hâkimiyetine geçmesi ile birlikte Türklerin yüzyıllar boyunca Balkan toplulukları ile karşılıklı ilişkiler kurduğu görülmüştür. Balkanlar'daki Hristiyan topluluklarında Türklerin genellikle Orta Doğu kültürü ile bağdaştırıldığı gözlemlenmektedir.

Balkanlardaki Türk ve Türk kültürü algısına yönelik Bilgiç ve Akyürek'in 2012 yılında gerçekleştirmiş olduğu çalışmada Türklerin konukseverlik ve yardımseverlik özelliklerinin öne çıktığı dikkat çekmektedir. Türklerin konuk severliği ile ilgili algı Müslümanlarda en düşük %62, en yüksek %89; Hristiyanlarda ise en düşük %45 en yüksek %63 oranlarında görülmüştür. Bu araştırmada kaynakların en çok tanınan Türklerden olduğu varsayıldığında Türklerin kişiliklerinin olumlu algılandığı çıkarımı yapılmaktadır Bunun haricinde Türklere yönelim olumsuz algılarda bulunmaktadır. Zalim ve ırkçı-faşist olarak Türkleri gören ve bu şekilde algılayanlar dikkat çekmektedir. İlgili ülkelerdeki Müslümanlara göre bu özellikler Türklerde en düşük

%15, en yüksek %34; Hristiyanlara göre ise en düşük %22, en yüksek %50 oranlarında mevcuttur. Bu ayrımlar yine dinin etkisini hissettirmektedir.[66]

Kurtuluş Savaşı sonrasında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde Atatürk önderliğinde yapılan inkılaplar pek çok millete örnek teşkil etmiştir. Bunlardan birisi, asırlar boyu Türk hâkimiyeti altında yaşamış Balkanlı devletler olup tarihî bağlarının etkisiyle, Türkiye'de hayata geçirilen inkılapları yakından izlemişlerdir. Bu süreçte Balkanlarda Atatürk'e yönelik iki boyutlu algı gelişmiştir. Osmanlı yanlısı muhafazakâr kesim Atatürk'e yönelik olumsuz algılar geliştirirken; lâik, demokratik cumhuriyet taraftarı, kadın haklarının savunucusu konumundakiler ise Atatürk'ü dünya liderleri arasında kabul etmiştir.

1930 yılında Türkiye'de Birinci Balkan Konferansı'nın düzenlenmesi Balkan hükümetleri ile Türkiye arasındaki ilişkileri yakınlaştırmıştır. Kral Aleksandar'ın 1933 yılında Türkiye'yi ziyaret etmesi, Balkan basınında geniş yer almış; Atatürk'e ve Türkiye'ye yönelik ilginin artmasını sağlamıştır. Türkiye'deki siyasi ve kültürel durum hakkında Balkan kamuoyunu bilgilendirmek gayesiyle değişik Balkan dillerinde yayınlar çıkmaya başlamıştır.[67]

3.2. Kuzey Makedonyalı Türk Öğrencilerin Türkiye ve Atatürk Algısının Oluşmasında Etki Eden Etmenler

Kuzey Makedonyalı Türk öğrencilerin Türkiye ve Atatürk algısının oluşmasına etki eden etmenler incelendiğinde birçok farklı faktör göze çarpmaktadır. Bunlar Türkiye kaynaklık tv programları, siyasi partiler, dernekler, STK'lar olmaktadır.

Örneğin bulundukları toplum ve sosyal çevre itibariyle Türkiye hakkında bilgi sahip olma yetenekleri kısıtlanan çocuklar interlet, televizyon, sosyal medya aracılığı ile fiziksel sınırların ötesine ulabilmekte ve Türkiye ve Atatürk konusunda bilgi sahibi olup bir algı oluşturabilmektedirler.

---

[66] Sadi Bilgiç ve Salih Akyürek, *Balkanlarda Türkiye ve Türk Algısı*, Bilgesam Yayınları, Ankara 2012, s. 92

[67] Gökhan Kurt, *Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Dönemi'nde Yugoslavya'nın Siyasi Hayatı ve Türkiye ile Siyasi İlişkiler,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2009, s. 215.

Örneğin araştırmanın ekler bölümünde incelenen köyün okul müfredatındaki kitaplardan elde edilen görsellerde Türk milli kavramları çocuklara tanıtılmakta ve bu doğrultuda bir eğitim verilmektedir. Özellikle milli bayramlara konu olaylar lirik bir dil ile işlenmiş ve çocuklarda Türkiye ve Atatürk algısı oluşturulmuştur. Diğer önemli bir olgu ise Kuzey Makedonya' da faaliyet gösteren Türk derneklerinin faaliyetleridir. Kuzey Makedonyalı Türk öğrencilerin Türkiye ve Atatürk algısının oluşmasında derneklerin kaktısı geçmişten günümüze kadar çok önemli bir yer tutmuştur. Günümüzde ise Üsküp'te "Türk Kültür Merkezi", "Türk İşAdamlarıBirliği", Gostivar'da "Türk Aydınlar Cemiyeti", Çalıklı'da "Bahar", Konçe'de "Karacaoğlan", Buçim'de "Aşık Veysel", Radoviş'te "Zeyni Bey", Dedeli'de "Ufuk", Üsküp'te Matükat, Vrapçişte "Millenium" ve Gostivar'da Abdülhakim Hikmet Doğan Eğitim, Kültür ve Sanat merkezi kuruluşları mevcuttur. Bu kurulaşlar icra ettiği faaliyetler, etkinlikler ve iletişim çalışmalari ile aileleri ve çocukları yönlendirmekte ve algı oluşumlarına büyük katkı sağlamaktadır.

3.3. Karma Bilim Metodu Yöntem ve Araştırmanın Deseni

Araştırma, Betimsel ve Nicel araştırma desenlerinden biri olarak kabul gören olgubilim (fenomenoloji) deseni kapsamında yürütülmüştür. Olgubilim (Schram, 2003) insanların kendi yaşam dünyalarının bilinçli deneyimi; yani gündelik hayat ve sosyal eylemidir. Bu tip araştırmada (Patton, 2002), varsayım ve paylaşılmış deneyimlerde özün özü vardır.

3.4. Araştırma Grubu

Üsküp'ün Güneyinde bulunan Aşağı Koliçan Üsküp'ün Studeniçan beldesine bağlı bir köyüdür. Köyün kuruluş tarihi kesin bilinmemektedir. Yerleşik halka göre Osmanlı öncesi Türk yerleşim birimlerinden birisidir. Osmanlının Üsküp ve civarını fethederken bölgede yaşayan yerli Türklerin yardımından bahsedilmektedir. Bu köyün isminin de Koliçan, yani "kol açan" olması, burada yaşayanların Osmanlı bu bölgeye geldiğinde onlara burada kol açıp yardım eden yerli Türkler olduğu yönündeki söylentileri kuvvetlendirmektedir. Yaklaşık 320 hane ve 1700 ila 1800 nüfusa sahiptir. Dışarıya çok fazla göç vermiş bir yerleşim yeri olan Aşağı Koliçan köyünden Türkiye'ye, Almanya'ya ve Kuzey Makedonya'nın balta Üsküp ve civarı olmak üzere birçok bölgesine göç vermiştir. Köyün büyük ve tarihi bir mezarlığı vardır. Mezarlıkta üzerinde yazıları silinmiş Osmanlı öncesi mezar taşı örnekleri ile Osmanlının bölgeyi fethinden sonraki dönemlere ait sanatsal değeri yüksek olan mezar taşları da mevcuttur. Aşağı Koliçan köyünde Pagaruşa köyü ile ortak kullanılan ve TİKA tarafından yaptırılmış bir ilkokul bulunmaktadır. Okulun ismi Mustafa Kemal Atatürk İlk Okulu'dur.

Köyde, tarihi çok eski dönemlere kadar gittiği bahçesinde bulunan çınar ağacına bakılarak tahmin edilen bir cami bulunmaktadır. Eski cami 1974 yenileme sırasında yıkılmış yerine yeni bir cami yaptırılmıştır. Caminin minaresinin de eski yapısı ahşap olduğundan o da bu tadilat sırasında yenilenmiş, ama kitabesi korunamamıştır. Camide bu gün de imamlık yapan İsmet Mürteza eski camide kitabe olmayabilir demektedir. Özellikle 1912 Balkan savaşları sonrası bölgeye hâkim olan Sırp-Hırvat- Sloven krallığının Kuzey Makedonya bölgesinde birçok caminin tarihi kayıtlarını yok etmek için özellikle cami kitabelerini yerlerinden söküp götürdükleri söylenmektedir.

Aşağı Koliçan köyünün kuruluşu kesin bilinmemekle beraber bölge insanlarının söylemine göre köyün kuruluşu Türkler tarafından olmuş ve Osmanlı öncesine dayanmaktadır. Köyde yaşayanlar kendilerini Osmanlı öncesinde bölgede yaşayan Peçenek Türklerinin torunları olduklarını söylemektedir. Günümüzde Türkbaş kelimesinin de kullanıldığını ifade etmektedirler. Tarihi süreçte Gora bölgesinden Debre

bölgesine oradan da Üsküp civarına geldiklerini, hem Gora bölgesinde yaşayan Türklerin hem de Debre-Reka bölgesinde yaşayan Türklerin akrabaları olduğunu ifade etmektedirler.

Maddi ve manevi kültürel unsurların en canlı olarak yaşadığı alan hayatın geçiş dönemleridir. Bu dönemler doğum, evlenme ve ölüm geçiş dönemi olarak üç ana başlık altında incelenmektedir. Kuzey Makedonya'da dağınık bir şekilde yaşayan Türkler geleneklerini devam ettirme noktasında oldukça duyarlı davranarak adet ve uygulamaların günümüze kadar taşınmasını sağlamışlardır.

Araştırma grubu Kuzey Makedonya'da yaşayan Kuzey Makedonya Koliçan köyü Mustafa Kemal Atatürk İlkokulu 5.sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Burada amaç herhangi bir genelleme yapmayı sağlamak değildir. Burada amaç farklı öğrencilerin paylaşılan durumlarında ortak olguların var olup olmadığını ortaya koymaktır. Buna göre ortaya konulan problem farklı bakış açılarıyla ele alınabilecektir. Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin özellikleri Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1 Görüşmeye Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Özellik	Düzey	f
Cinsiyet	Bayan	13
	Erkek	20
Yaş	10	16
	11	12
	12	5

3.5. Veri Toplama Aracı

Görüşme formu araştırmaya katılacak olan öğrencilerin Kuzey Makedonya'da Türkiye ve Atatürk algısını ortaya koyacak şekilde şekillendirilmiş ve açık uçlu 9 soru ile anket şeklinde 5 maddeden oluşan 1 soruyla yapılandırılmıştır. Hazırlanan sorular bir uzmanın görüşüne sunulmuş ve verilen öneriler kapsamında görüşme formunda düzenlemeler yapılmıştır. Görüşme formunda öğrencilere yöneltilen sorular aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

- Çocukların Türkiye algısını ölçmek amacıyla "Türkiye denildiğinde aklınıza gelen 3 kelimeyi yazar mısınız?" sorusu sorulmuştur.
- Mustafa Kemal Atatürk algısını ölçmek amacıyla "Mustafa Kemal Atatürk deyince aklınıza gelen ilk 3 kelimeyi söyler misiniz?" sorusu sorumuştur.
- Öğrencilerin, sosyal hayatlarında Atatürk üzerinden etkileşimlerini anlamak amacıyla şu soru sorulmuştur: Okulunuzda veya yaşadığınız yerde gruplardan (Türkçe dışında dil konuşan) çocuklar var mı? Varsa; diğer gruplardan çocuklarla Türkiye ve Atatürk hakkında konuşuyor musunuz?
  Cevabınız "Evet" ise bu çocukların
  i. Türkiye ve Atatürk hakkında düşünceleri nelerdir? /nasıldır?
  ii. Bu görüşlere örnek verir misiniz?",
- Türkiye'nin ve faaliyet gösteren örgütlerin Türk kültürünü yaşatma amacıyla yaptığı faaliyetlerin halktaki karşılığını ölçmek amacıyla "Türkiye'nin Kuzey Makedonya'da Türk kültürünün yeteri kadar diri kalması için milli ve kültürel etkinlikler yaptığını düşünüyor musunuz? Sorusu sorulmuştur.
  Cevabınız "Evet" ise örnek veriri misiniz?",
- "Kuzey Makedonya'da Türkiye'nin desteği ile TİKA'nın yaptığı faaliyetlerden birisi olan onarılan mimari eserlerin (camii-han-hamam-köprü-okul) sizlerde oluşturduğu duygu nelerdir?",
- "Kuzey Makedonya'da Yunus Emre Enstitüsü'nün yapmış olduğu eğitim ve kültürel faaliyetler hakkında bilginiz var mı?

Cevabınız evet ise, bir örnek verir misiniz?",

- “Türkiye’de yaşayan akrabalarınız var mı? Varsa ne sıklıkta görüşüyorsunuz?”,
- “Sizce okullarda verilen eğitimde Mustafa Kemal Atatürk’e yeteri kadar yer veriliyor mu?”,
- “Manastır-Kocarık köyü- Heleni hakkında, Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili bildiklerinizi söyler misiniz?”

Bu soruların dışında bir tane anket sorusu eklenmiştir: “Aşağıdaki görüşlere ne kadar katıldığınızı söyler misiniz?“

Tablo 3.2 Anket Formu

No	Görüşler	Katılma Derecesi		
		Katılıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım
1	Kuzey Makedonya benim vatanımdır.			
2	Türkiye’de yaşamak isterim.			
3	Yaşamak için iki ülkeden birini tercih etmek zorunda kalsam Kuzey Makedonya’yı tercih ederim.			
4	Kuzey Makedonya’da yaşamak isterim.			
5	Yaşamak için iki ülkeden birini tercih etmek zorunda kalsam Türkiye’yi tercih ederim.			
6	Gazi Mustafa Kemal Atatürk yalnız Türkiye’nin değil bütün milletlerin örnek aldığı bir liderdir.			

3.6. Verilerin Karma yöntem Nicel ve Betimsel Analizi

Öğrencilerden alınan veriler betimsel ve nicel analiz yöntemine tabi tutularak değerlendirilmiştir. Bu analizde amaç elde edilen ham verileri daha anlaşılır bir hale getirmek ve yorumlamaktır. Bu analizde doğrudan alıntılara yer verilir ve bireylerin görüşleri olduğu gibi yorumlamada yer alır. Böylece çarpıcı bir yorum bir söz konusu olduğunda bire bir yansıtılır ve araştırmanın güvenilirliği artırılmış olur. Araştırmada yer alan katılımcı öğrencilere Ö1 (Öğrenci 1), Ö2 (Öğrenci 2) vb. şeklinde kod numaraları verilmiştir ve 1'den 33'e kadar sıralanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler EK 3'te belirtilmiştir.

3.7. Bulgular

Gerçekleştirilen analiz sonucunda Kuzey Makedonyalı Türk öğrencilerinin Türkiye ve Atatürk hakkındaki görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak daha önceden belirlenen kategoriler ve elde edilen alt kategoriler detaylıca açıklanmıştır.

3.7.1. Türkiye Denilince Akla İlk Gelen Üç Kelime

Kuzey Makedonyalı Türk öğrencilerinin Türkiye denilince akla gelen 3 kelimeye ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 2.3'de verilmiştir.

Tablo 3.3 Türkiye Denilince Akla İlk Gelen Üç Kelime

Kategori	Türkiye Denilince Akla İlk Gelen Üç Kelime	Adet
	Kız Kulesi	12
Kodlar	Ankara	11
	İstanbul	10
	İzmir	10

Tablo 3.3'de verilen bilgiler incelendiğinde Kuzey Makedonya'da yaşayan Türk öğrencilerinin Türkiye dendiğinde akıllarına ilk gelen cevapların çoğunlukla Kız Kulesi, Ankara, İstanbul ve İzmir etrafında toplandığını görüyoruz. *Kız Kulesi, Ankara, İzmir (Ö2), Ankara, İstanbul, Anıtkabir (Ö6), Kız Kulesi, Ankara ve Fenerbahçe (Ö14) Fenerbahçe, İstanbul (Ö18), Kemerburgaz, İstanbul, Galata Kulesi (Ö23), Galata Saray, Kız kulesi ve Nişantaşı (Ö25), İstanbul, Fenerbahçe, Kapalı çarşı (Ö16)*bu bağlamda en fazla verdikleri cevap olurken; Anıtkabir, Bursa, Urfa, Malatya, Mardin, Antalya, Çanakkale, Karadeniz, Pamukkale, Kuşadası, Çeşme, Alanya, Bodrum, Diyarbakır, Eskişehir de verilen diğer cevaplar arasında yer almaktadır. Verilen cevapların çoğunluğunun büyük şehirler etrafında toplandığı görülmektedir. Diğer cevaplar ise daha çok Anadolu şehirlerini ve tatil yerlerini belirtmektedir. Araştırmada beklenmeyen cevapların çıkmasının nedeni ise köyün Türkiye ve özellikle Anadolu' dan aldığı yardımlar sayesinde köy halkı nezdinde bir bilinirliğin bir aşinalığın meydana gelmesinin neden olduğu savunulabilir.

3.7.2 Mustafa Kemal Atatürk Denilince Akla İlk Gelen Üç Kelime

Tablo 3.4 Mustafa Kemal Atatürk Denilince Akla İlk Gelen Üç Kelime

Kategori	Mustafa Kemal Atatürk Denilince Akla İlk Gelen Üç Kelime	Adet
Kodlar	İnsani Yönü	24
	Askeri Yönü	18
	Sosyal Yönü	1

Tablo 3.4'de Mustafa Kemal Atatürk denilince akla ilk gelen 3 kelime yer almaktadır. Bu bağlamda verilen cevapları 3 ana başlık altında toplayabiliriz. Mustafa Kemal Atatürk'ün insani yönü ele alındığında verilen yanıtlar genel olarak Mustafa Kemal Atatürk'ün, yardımsever, çocukları ve öğrencileri seven, saygılı bir insan olduğunu belirtmişlerdir. *Yardımsever, çocukları çok sever, iyi kalpler (Ö2), İyi kalpli, yardım sever, çocukları seven (Ö12), Yardımsever, çocukları seven, iyi kalpli (Ö9), Öğrencileri seven bir adam, çalışkan bir adamdır, savaş (Ö13), Öğrencileri seven adam, iyi kalpli, her şey vatan için (Ö28), Yardım seven, çocuklar çok seven, iyi kalpli (Ö8), İyi kalpli, insanları seven, saygılı bir insan (Ö31)*bu görüşlerden bazılarıdır. Askeri yönü bağlamında verilen cevaplar arasında zaferler, savaşlar, barış, Çanakkale, Kurtuluş Savaşı yer almaktadır. Bununla ilgili görüşler de şöyledir. *Zaferler, savaşlar, Çanakkale (Ö3), Vatanı için savaşan, yalan sevmeyen, iyi kalpli insan (Ö32) Çanakkale, Zaferler, Savaşlar (Ö6) , Zafer, Savaş, Barış (Ö7), Zaferler, Savaşlar, Çanakkale (Ö5), Çanakkale, Kurtuluş Savaşı, Fevziye Mektepleri Vakfı (Ö4) İmparator, 10 Kasım, 1881-1938 (Ö17).* Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün doğum ve ölüm tarihleri, ve İmparator cevapları da bu kategoride yer almaktadır. Sosyal yönü olarak da daha çok Atatürk'ün yaşadığı yerler olarak gösterebileceğimiz *Manastır, Selanik ve Dolmabahçe* cevabı verilmiştir. Cevapları toplu bir şekilde değerlendirmek gerekirse Atatürk'ün insani, askeri ve sosyal yönlerinin bir bütünü oluşturduğu ve verilen cevapların genel olarak birbirlerini kapsadığı ifade edilebilir.

Bunun yanında Atatürk'ün hayatının büyük bir kısmının asker olarak geçtiği düşünülürse öğrencilerin bu hususu göz ardı etmediklerini ve büyük oranda askeri yönünden bahsettiklerini de görebiliriz.

Bu faktörün belirleyici olmasının diğer bir nedeni ise köyün Türk köyü olması ve okulda verilen eğitimin, müfredatın Türkçe olmasıdır. Araştırmadan elde edilen sonuçlarda bu doğrultuda şekillenmiştir.

3.7.3. Türkçe Dışında Dil Konuşan Çocukların Türkiye ve Atatürk Hakkındaki Düşünceleri

Tablo 3.5 Türkçe Dışında Dil Konuşan Çocukların Türkiye ve Atatürk Hakkındaki Görüşleri

Kategori	Türkçe Dışında Dil Konuşan Çocukların Türkiye ve Atatürk Hakkındaki Görüşleri	Adet
Alt kategori	Var	14
Kodlar	Çok İyi	14
	İyidir	11
	Çok Güçlü Bir Devlettir	2
Alt kategori	Yok	19

Tablo 3.5 ele alındığında durum şu şekilde açıklanabilir. Örneklemde Türkçe dışında dil konuşan çocukların varlığı daha azdır. Onların da Türkiye ve Atatürk hakkındaki görüşleri olumlu yöndedir. Bu görüşler Çok İyi, İyidir ve Çok güçlü bir devlettir şeklinde sınıflandırılabilir. Cevap veren öğrencilerin hepsi "Çok İyi" diyerek bu durumu ifade etmişlerdir. *Türkiye ve Atatürk için düşüncem iyidir. (Ö27)* Öğrencilerin görüşlerinden bazıları bunlardır. İki kez de Türkiye'nin çok güçlü bir devlet olduğu vurgulanmıştır. Bu görüşler de şunlardır: *Türkiye ve Atatürk hakkında çok iyi ve çok güçlü bir devlettir, Atatürk hakkında düşünceler çok iyi. (Ö1), Türkiye dünyada en güçlü devlettir. (Ö7).* Görüşler bir bütün olarak değerlendirildiğinde Türkçe dışında dil konuşan çocukların da Atatürk ve Türkiye hakkında bilgi sahibi olduklarını ve görüşlerinin de olumlu yönde oldukları söylenebilir.

3.7.4. Türkiye'nin Kuzey Makedonya'da Yeteri Kadar Milli ve Kültürel Etkinlikler Yapması Durumu

Tablo 3.6 Türkiye'nin Kuzey Makedonya'da Yeteri Kadar Milli ve Kültürel Etkinlikler Yapması Durumu

Kategori	Türkiye'nin Kuzey Makedonya'da Yeteri Kadar Milli ve Kültürel Etkinlikler Yapması Durumu	Adet
Alt kategori	Evet	17
Kodlar	Türkiye'nin Yaptığı Etkinlikler	16
	Derneklerin Yaptığı Etkinlikler	1
Alt kategori	Hayır	16

Tabloya göre Türkiye'nin Kuzey Makedonya'da milli ve kültürel etkinlikler yapmasını yeterli bulanlarla bulmayanların oranı neredeyse eşittir. Evet diyenler bu etkinlikler Türkiye'nin Yaptığı Etkinlikler ve Derneklerin Yaptığı Etkinlikler olarak iki gruba ayırmışlardır. Daha çok bu etkinliklerin Türkiye tarafından yapıldığı belirtilmiştir. *Türkiye Kuzey Makedonya için çok şeyler yaptı ve çok şükür yeteri kadar program düzenlenmiştir. (Ö3), Türkiye Kuzey Makedonya'ya çok yardım yapar.(Ö12),Türkiye Kuzey Makedonya için çok şeyler yaptı. (Ö16), Türkiye Kuzey Makedonya'da çok şeyler yaptı ve çok program düzenlenmiştir. (Ö27), Türkiye Kuzey Makedonya için çok değerli bir devlettir. (Ö31)* bu görüşlerden bazılarıdır. Olumlu yanıt veren tüm katılımcılar yapılan bu etkinliklerden dolayı Türkiye'ye şükran duygusu beslemektedirler. Türkiye'nin onlar için etkinlikler düzenlemesi, orada yaşayan katılımcılar için oldukça memnuniyet vericidir ve daha fazla olması gerektiğini belirten katılımcılar da vardır. Derneklerin yaptıklarına dair verilen görüş de şöyledir: *Bazı dernekler etkinlikler*

düzenliyor, fakat çok fazla lazım.(Ö1). Bu katılımcılara göre yapılan etkinliklerin yeterli olmadığı görüşündedir. Etkinlikler daha detaylı incelendiğinde devlet tarafından yapılan etkinliklerin akılda kalıcılığı ve etkisi, stk, dernek ve özel sektör etkinliklerine göre daha yüksek olmaktadır.

Bu duruma göre sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu faaliyetler, yardımlar ve etkinlikler öğrenciler için çok büyük önem taşımaktadır. Burada sivil toplum örgütleri tarafından yapılan yardım faaliyetlerinin, Türk birlik ve beraberliğini sağlayan etkinliklerin ve Atatürk'ü anma programlarının çok fazla etkili olduğu gözler önüne serilmektedir.

3.7.5. TİKA'nın Onardığı Mimari Eserlerin Oluşturduğu Duygular

Tablo 3.7 TİKA'nın Onardığı Mimari Eserlerin Oluşturduğu Duygular

Kategori	TİKA'nın Onardığı Mimari Eserlerin Oluşturduğu Duygular	Adet
	Mutluluk	9
	Heyecan	8
Kodlar	Çok Güzel Bir Duygu	7
	Şükran Duygusu	6
	Anlatılamaz Bir Duygu	5
	Duygulandırıcı	5

Tablo 3.7'de TİKA'nın onardığı mimari eserlerin oluşturduğu duygular ele alınmıştır. Bütün katılımcılar bu bağlamda olumlu görüş bildirmişlerdir. Çok güzel bir duygu olduğunu belirten katılımcı tarihe de vurgu yaparak *Çok güzel bir duygu, en çok bizim eski Türk Çarşısını gezerken (Ö1)* diye görüş belirtmiştir. Şükran duygusuna sahip olan katılımcılar ise; *Onların yardımları için çok teşekkür ederiz (Ö2), Tika bir şeyi yaptığı zaman çok iyi hissediyorum. Çok teşekkürler. (Ö26), Onların bize davranışları ve yardımları için çok teşekkür ederiz. (Ö31).* demişlerdir. Bu durum TİKA'nın yaptığı onarımların oradaki Türkler tarafından kabul gördüğünü ve bu durumdan dolayı oldukça mutlu olduklarının bir göstergesidir. Anlatılamaz bir duygu olduğunu belirten katılımcıların yanı sıra bu durumun mutluluk verici, heyecan verici ve duygulandırıcı olduğunu söyleyen katılımcılar da olmuştur. *Onların yapıtları bizi çok mutlu eder. (Ö4), Çok heyecanlı ve çok mutluyum (Ö12), Onların yaptıklarını gördüğüm zaman çok duygulanıyorum (Ö7), Bizim okulumuzu görünce, çok duygulanıyorum ve mutluyum, ama çok şeyler bekleriz TİKA'dan. (Ö17), Onları görünce çok heyecanlıyız ve çok mutluyuz. (Ö8), Onu görünce çok heyecanlanıyoruz. (Ö23) , Tika okulumuzu yaptığı için ben çok heyecanlıyım.(Ö28)* bu görüşlere örnek olarak gösterilebilir. Ortaya çıkan tabloya bir bütün olarak bakıldığında TİKA ile ilgili görüşlerin olumlu olduğu ve yapılan çalışmalara devam edilmesi gerektiği söylenebilir.

3.7.6. Yunus Emre Enstitüsü'nün Yaptığı Eğitim ve Kültürel Faaliyetler

Tablo 3.8 Yunus Emre Enstitüsü'nün Yaptığı Eğitim ve Kültürel Faaliyetler

Kategori	Yunus Emre Enstitüsü'nün Yaptığı Eğitim ve Kültürel Faaliyetler	Adet
Alt kategori	Var	19
Kodlar	Etkinlik düzenlemektedir.	11
	Türkçe öğretmektedir.	7
	Bilgi vermektedir.	7
	Çok etkinlik düzenlenmemiştir.	1
	Panel Yapılmıştır.	1
Alt kategori	Yok	14

Yunus Emre Enstitüsü'nün yaptığı Eğitim ve Kültürel Faaliyetler Tablo 3.8.'de gösterilmiştir. Katılımcıların birçoğu yapılan etkinliklerden haberdar olduklarını belirtirken, diğerleri bilgileri olmadıklarını söylemişlerdir. Bu enstitünün yapmış olduğu faaliyetleri daha çok etkinlikler düzenlemek, Türkçe öğretmek ve bilgiler vermek olarak sınıflandırmışlardır. *Yunus Emre Enstitüsü, çok etkinlikler düzenlemiştir, öğrencilerin Türk Kültür Merkezi, Türkçe dili öğreten bir merkez ve öğrenciler çok memnun derslerden.(Ö1), Eğitim ve kültür hakkında çok program düzenlenmiştir.(Ö8), Yunus Emre eğitim veren ve emek veren çok öğrencilere bilgi vermektedir ve kültürler hakkında çok program hazırlamıştır. (Ö16), Yunus Emre eğitim veren bir kültür evi olarak öğrencilere bilgi ve Türkçe dili vermektedir.(Ö3).* katılımcı öğrencilerin verdikleri cevaplara ait görüşlerdir. Yapılan bu etkinlikler öğrenciler tarafından olumlu

olarak karşılanmıştır ve bu etkinliklere büyük oranda katılmış oldukları söylenebilir. Bir katılımcı *Eğitim ve kültür hakkında çok eğitim düzenlenmemiştir.(Ö2)* diyerek yapılan etkinliklerin yeterli olmadığını belirtmiştir. Bir diğer katılımcı da panel düzenlendiğini söylemiş ve görüşünü *Kültür hakkında çok panel yapmıştır. (Ö30)* şeklinde ifade etmiştir.

Yunus Emre Enstitüsü Makedonya'da çok fazla etkinlik ve kültürel faaliyetler yapan bir kurumdur. Burada Türk ve Makedon öğrenciler için Türkçe öğretimi dersleri yapılmaktadır. Bunun yanı sıra kültürlerin kaynaşması adına çalışmalar yapılmakta ve karşılıklı olarak bilimsel ve kültürel paylaşımlar yapılarak ortak bir dil oluşturulmaktadır. Öğrencilerden bazılarının bu faaliyet ve etkinliklerden haberinin olmaması bu kuruma çok fazla görev düştüğünü göstermektedir.

3.7.7. Kuzey Makedonya ve Türkiye'nin Vatan Olarak Seçilmesi Durumu

Tablo 3.9 Kuzey Makedonya ve Türkiye'nin Vatan Olarak Seçilmesi Durumu

No	Görüşler	Katılma Derecesi		
		Katılıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım
1	Kuzey Makedonya benim vatanımdır.	13	10	10
2	Türkiye'de yaşamak isterim.	20	8	5
3	Yaşamak için iki ülkeden birini tercih etmek zorunda kalsam Kuzey Makedonya'yı tercih ederim.	7	17	9
4	Kuzey Makedonya'da yaşamak isterim.	10	7	16
5	Yaşamak için iki ülkeden birini tercih etmek zorunda kalsam Türkiye'yi tercih ederim.	21	12	0
6	Gazi Mustafa Kemal Atatürk yalnız Türkiye'nin değil bütün milletlerin örnek aldığı bir liderdir.	21	3	9

Tablo 3.9'da Kuzey Makedonya ve Türkiye'nin vatan olarak seçilmesi durumu küçük bir anket uygulamasıyla ölçülmüştür. Kuzey Makedonya'yı vatanı olarak görenlerin oranı yüzde 33 iken bu görüşe *katılmayanların* oranı yüzde 30'dur. *Kararsızların* sayısı da bu orandadır.

Türkiye'de yaşamak isterim diyenlerin oranı oldukça yüksektir. Bu oran %60 civarındadır ve Türkiye'ye olan özlemi dile getirmektedir. *Katılmıyorum* ve *Kararsızım* diyenlerin toplam oranları %40'tır.

Yaşamak için Kuzey Makedonya'yı tercih edenlerin oranı %21'de seyretmektedir. İki seçenekten birini tercih etmek zorunda kalsa bu görüşe katılmayanların oranı oldukça yüksektir. %51'lik görüş olumsuzdur ve *kararsızların* oranı olan %27 de buna eklendiğinde oran gittikçe büyümektedir.

Kuzey Makedonya'da yaşamak isterim diyenlerin oranı %30'dur. Bu konuda *kararsız* olanların oranı oldukça yüksektir ve oran %48 civarındadır. Bu görüşe *katılmayanların* oranı da %21'dir. Bu oranlara bakarak Kuzey Makedonya'da yaşamak isteyenlerin sayısının az olduğunu, *kararsızların* oranının ise oldukça yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Yaşamak için iki ülkeden birini tercih etmek zorunda kalsam Türkiye'yi tercih ederim diyenler %63 gibi yüksek bir orandadır. Bu soruya *kararsızım* cevabını veren hiç olmazken %37'lik bir kısım da bu görüşe katılmadıklarını belirtmişlerdir. Verilen cevaplar yüksek oranda katılımcı öğrencilerin Türkiye'de yaşama özlemini dile getirmektedir. Bu bağlamda verilen bütün cevaplar göz önüne alınarak katılımcı öğrencilerin hem Kuzey Makedonya'yı hem de Türkiye'yi vatanları olarak gördükleri, bu ülkelerde yaşamak istedikleri ve her iki ülkeyi birbirlerinden çok da farklı görmedikleri söylenebilir.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün yalnızca Türkiye'nin değil bütün milletlerin örnek aldığı bir liderdir görüşüne yine yüksek oranda *Katılıyorum* cevabı verilmiştir ve bu oran %63 civarındadır. *Katılmayanların* oranı oldukça düşüktür ve bu oran %9'dur. *Kararsız* olanlar da %28'lik bir kısmı oluşturmaktadır. Bu cevaplara bakarak Mustafa

Kemal Atatürk'ün başka milletler tarafından da bir dünya lideri olarak kabul edildiği söylenebilir.

3.7.8. Türkiye'de Yaşayan Akrabalarla Görüşme Sıklığı

Tablo 3.10 Türkiye'de Yaşayan Akrabalarla Görüşme Sıklığı

Kategori	Türkiye'de Yaşayan Akrabalarla Görüşme Sıklığı	Adet
Alt kategori	Var	25
Kodlar	Hiç Görüşmüyoruz	12
	Yılda İki Kez	8
	İnternette Görüşüyoruz	2
	Yılda Bir Kez	2
Alt kategori	Yok	8

Tablo 3.10 incelendiğinde katılımcı öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun Türkiye'de yaşayan akrabaları olduğu görülmektedir. Yine Türkiye'de akrabaları olan katılımcıların büyük bir kısmının akrabalarıyla hiç görüşmediği de anlaşılmaktadır. *Var ama hiç görmemişim. (Ö4), Var ama uzun zaman görmemişim. (Ö12)* bu görüşlere örnek olarak gösterilebilir. Yine katılımcıların bir kısmının yılda iki kez Türkiye'deki akrabalarıyla görüştükleri görülmektedir. Bunun da muhtemelen tatillere denk geldiği düşünülürse akrabalarıyla bağlarını koparmadıkları sonucuna varılabilir. Bu görüşlerden bazıları şöyle sıralanabilir: *Vardır yılda iki defa görüşüyoruz. (Ö3), Türkiye'de yaşayan*

akrabalarım var. Yılda iki defa görüşüyoruz. (Ö24), Türkiye'de akrabam var. Bir yılda o 2 defa ziyaret ediyor. (Ö28) Katılımcılardan küçük bir kısmının da Türkiye'de yaşayan akrabalarıyla internet üzerinden veya yılda bir kez görüştükleri bu verilerle ortaya çıkmaktadır. *Türkiye'de akrabam var ve çok arkadaşlarım var. Onlarla internette üçer kez görüşüyoruz. (Ö23), Türkiye'de akrabam var. İnternet aracıyla haftada bir defa görüşüyoruz. (Ö26)* Bu bağlamda orada yaşayan Türk öğrencilerin büyük oranda akrabalarıyla yüz yüze, telefonla veya internet aracılığıyla görüştükleri ortaya çıkmaktadır. Akrabaları olmasa da orada bulunan arkadaşlarıyla da iletişim halinde olduğunu söyleyen katılımcılardan bazılarının görüşleri de şöyledir: *Hayır akrabalarım yok, sadece arkadaşlarım (Ö1), Akrabam yok ama arkadaşım var onlarla sadece maalesef telefonda görüşüyoruz. (Ö31)*

Araştırmanın alt faktörleri incelendiğinde 1950'li yıllarda başlayan büyük göç ile hala akrabalık bağlarını temas ettiren aileler arsında bir iletişim problemi olduğu görülmektedir. 1953 – 1971 arası Makedonya'dan Türkiye'ye çok fazla göç gerçekleşmiştir. Nüfusun neredeyse yarısı Türkiye'ye göç etmiş ve insanların birçoğu akrabalarını Makedonya'da bırakmak durumunda kalmıştır. Bu durumda öğrencilerin bir kısmı iletişimi kaybetmediklerini vurgulamışlardır. Bunun yanında hiçbir şekilde görüşmeyen aileler de vardır. Bu bağlamda yine Türk Devleti'ne ve sivil toplum kuruluşlarına çok fazla iş düşmektedir. Makedoya'da kalan Türkler'e destek olunmalı ve oradaki Türkler yalnız bırakılmamalıdır.

Bu aileler birbirlerinin varlığını kabul etmekte fakat birbirleri ile yeterli iletişime geçmemektedir. Bu durumun en büyük tehlikesi ise ileride asimilasyona ortam hazırlaması veya Makedonya'da yaşayan ailelerin Türkiye ile bağlarının zayıflaması olabilecektir

3.7.9. Okullarda Verilen Eğitimde Mustafa Kemal Atatürk'e Yeteri Kadar Yer Verilip Verilmediği Durumu

Tablo 3.11 Okullarda Verilen Eğitimde Mustafa Kemal Atatürk'e Yeteri Kadar Yer Verilip Verilmediği Durumu

Kategori	Okullarda Verilen Eğitimde Mustafa Kemal Atatürk'e Yeteri Kadar Yer Verilip Verilmediği Durumu	**Adet**
Kodlar	Yer Veriliyor	32
	Yer Verilmiyor	1

Yukarıda verilen tablo 3.11 esas alındığında katılımcıların hemen hepsinin bu soruya olumlu cevap verdiği görülmektedir. Bu katılımcılar Kuzey Makedonya'daki Türk okullarında öğrencilere Mustafa Kemal Atatürk hakkında yeterli bilgi verildiğini ortaya koymaktadırlar. Bir katılımcı da verilen bilgilerin yeterli olmadığını ve Mustafa Kemal Atatürk'e daha fazla yer verilmesi gerektiğini şu cümleyle vurgulamıştır: *Var ama fazla lazım(Ö1).* Ama genel olarak *Var ve çok memnunuz. (Ö3), Yeterli veriliyor. (Ö8), Evet yeterli bilgilerimiz vardır. (Ö17)* ifadeleri kullanılarak mevcut durumun yeterli olduğu belirtilmiştir. Yer verilmediğini söyleyen bir katılımcı ise *Çok az (Ö31)* diyerek okullarda Mustafa kemal Atatürk'e çok az yer verildiğini ifade etmiştir.

Araştırmanın sonucu okulda eğitimde kullanılan kitaplar incelendiğinde de örtüşmektedir. İncelenen kitaplarda içeriklerin birçoğunda Atatürk ve Türkiye öğelerinin kullanıldığı göze çarpmaktadır.

3.7.10. Manastır-Kocarıkköyü- Heleni Hakkında Mustafa Kemal Atatürk ile İlgili Bilinenler

Tablo 3.12 Manastır-Kocarıkköyü- Heleni Hakkında Mustafa Kemal Atatürk ile İlgili Bilinenler

Kategori	Manastır-Kocarıkköyü- Heleni Hakkında Mustafa Kemal Atatürk ile İlgili Bilinenler	Adet
Kodlar	Bilgim Yok	17
	Ali Rıza heykeli yapılmıştır / Bilgi verilmiştir	11
	Atatürk'ün hayatının anlatıldığı yer	5

Tablo 3.12'ye bakarak katılımcıların büyük bir çoğunluğunun Manastır-Kocarıkköyü-Heleni hakkında Mustafa Kemal Atatürk ile İlgili bilgi sahibi olmadıklarını görüyoruz. Birçok katılımcı bu durumu *Bilgim yok.(Ö15)* diyerek ifade etmişlerdir. Bilgi sahibi olduğunu belirten katılımcıların büyük bir kısmı Ali Rıza Heykeli yapılmıştır/ Bilgi verilmiştir şeklinde soruya yanıt vermişlerdir. Bu görüşlerden bazıları şunlardır: *Ali Rıza Efendi heykeli yapılmıştır. (Ö2)* Bir katılımcı buraya giderek Ali Rıza heykelini gördüğünü ve bu heykelin burada yapılmasından dolayı çok memnun olduğunu dile getirmiştir: *Ali Rızanın çok heykeli yapılmıştır. Ben kendim gözlerimle görmüştüm ve çok memnunum.(Ö23)* Bir başka öğrenci ise oraya gitmediği halde heykelin çok büyük yapıldığından haberi olduğunu ve orayı görmeyi çok istediğini dile getirmiş ve *Ali Rızanın heykeli çok büyük yapılmıştır. Orda gitmedim ama gitmek istiyorum (Ö24).* demiştir. Atatürk'ün hayatının anlatıldığı yer diyen diğer katılımcıların görüşleri ise şöyledir: *Atatürkün hayatı anlatılan bir yer. (Ö7), Heleni kendi gözlerimle görmüştüm, Atatürk'ün geçmişini ve tarihi anlatan bir yer, çok turist içeri girmektedir ve çok iyi yapmıştır. (Ö17)* Atatürk'ün hayatının anlatılması, tarihi bir anlama sahip

olması ve çok fazla turist çekmesi bu cevabı veren katılımcıların dikkatini çeken hususlar olmuştur.

SONUÇ

Sırp, Sloven, Hırvat, Boşnak, Bulgar, Arnavut, Yunan, Makedon gibi pek çok ulusun yaşadığı Balkan coğrafyası uzun yıllar boyunca Osmanlı hâkimiyeti altında idare edilmiş, 20.yüzyıl başlarında meydana gelen Balkan Savaşları sonrasında pek çok milletin kendi bağımsızlığını ilan etmesine yol açmıştır. Türklerin yoğun yaşadığı Kuzey Makedonya topraklarının geçmişten günümüze yaşamış olduğu siyasi gelişimler, bu bölgede yaşayan Türklerin mevcut haklarını doğrudan etkilemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yürütmüş olduğu iskan politikaları ile Kuzey Makedonya'ya yerleşen Yörük Türkleri ve Anadolu'daki Türkmenlerin buradaki vilayetlere yerleştirilmesi 500 yıl boyunca devam etmiş, Balkan topraklarındaki Türk nüfus etkinliğini arttırmıştır. Türklerin nüfus yoğunluğunu azaltmak için siyasi, sosyal ve dini baskılar uygulanmış ve Türkiye'ye göçleri hızlandırılmıştır. Bağımsızlığını ilan eden Balkan ülkelerinde Türklerin azınlık konumuna düşürülmesi için göç hareketlerine yönlendikleri fark edilmektedir. Bu yönde gelişen yaklaşım Kuzey Makedonya'da yaşayan Türklerde de etkisini zamanla hissettirmiştir.

1950'li yıllarda Kuzey Makedonya'dan Türkiye'ye yoğun bir göç hareketi başlamış ve Makedon topraklarındaki Türk nüfusu yarı yarıya düşürülmüştür. Buna rağmen 1953 yılındaki nüfus sayımında Türklerin üçüncü nüfus çoğunluğunda olduğu gözlemlenmiştir. Ancak bölgede yaşayan Türklerin siyasi ve sosyal hakları azınlık statüsüne düşürülmüş ve temel hakları bu düzeyde geliştirilmiştir.

Kuzey Makedonya'nın bağımsızlığı Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin yıkılmasından sonra gerçekleşmiştir. Bu süreçte Türkiye'de iktidarda yer alan Süleyman Demirel politikalarında sıcak ve uzlaşmacı tavır sergilemiştir. Kuzey Makedonya gibi bağımsızlığını ilan eden Bosna-Hersek'in durumunu da Balkanlarda yakından takip etmiş ve burada yaşayan Türklerin haklarının verilmesi için uzlaşmacı

politikalar geliştirmiştir. Bükreş'te gerçekleştirilen NATO zirvesinde Kuzey Makedonya'nın üyeliği açıkça Türkiye tarafından desteklenmiştir.

Kuzey Makedonya'da yaşayan Türklere sosyal, siyasi ve ekonomik yönden olumlu katkılar sağlamak amacıyla Yunus Emre Enstitüsü, TİKA gibi kurumlar bölgede faaliyetlerde bulunmaktadır.

Balkan ülkelerinden biri olan Kuzey Makedonya'da yaşayan Türk öğrenciler hakkında yapılan bu araştırma neticesinde bir takım çıkarımlar elde edilmiştir. Pek çoğunun Türkiye ile iletişimlerinin devam etmesinden kaynaklı olarak Türkiye ve Atatürk algılarının beklenilen düzeyde olduğu ve alınan yanıtların pek de şaşırtmadığı gözlemlenmiştir. Türkiye ve Atatürk hakkında hiçbir olumsuz görüşe sahip olmamaları, hatta Türkiye tarafından yapılan etkinliklerin artırılması gerektiğini vurgulamaları beklentilerinin fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin Türkçe dışında dil konuşan diğer çocuklarla iletişimlerinde de Türkiye ve Atatürk hakkında konuştukları ve onların da genel anlamda olumlu görüşler ifade ettikleri görülmektedir. Türkiye'nin orada yapmış olduğu etkinliklerden katılımcılarının neredeyse yarısının haberi yoktur ve bu da Türkiye'ye çok fazla iş düştüğünün bir göstergesidir. Türkiye orada daha fazla sesini duyurmalı, oradaki Türklere daha fazla sahip çıkmalı ve onların arkasında durmalıdır. Bu bağlamda Yunus Emre Enstitüsü'nün faaliyetleri de artarak devam etmelidir. Öğrencilerin bu anlamda beklentileri olduğu ortadadır. Ayrıca TİKA'nın orada yaptığı mimari restorasyon çalışmaları oradaki Türk çocuklarının takdirini kazanmış ve bunları çeşitli duygularla ifade etmişlerdir. Bu çalışmalar kesinlikle devam etmelidir. Katılımcı öğrencilerin büyük bir kısmı Türkiye'yi vatan olarak görmektedirler ve bu durumdan da memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Türkiye'deki akrabalarıyla ve arkadaşlarıyla görüşme oranı da nerdeyse yarı yarıyadır. İki ülke arasında gidiş geliş kolaylıkları sağlanmalı ve bu konuda orada bulunan Türklere haklar tanınmalıdır. Orada verilen eğitimde Atatürk'e yeteri kadar yer verildiği vurgulanmıştır. Bu da öğrencilere verilen eğitimin Atatürk ve Türkiye odaklı olduğunun bir göstergesidir. Manastır-Kocarıkköyü- Heleni'de yapılanlar da oradaki Türk halkının beğenisini kazanmış ve bu konuda çok mutlu olduklarını dile getirmişlerdir.

KAYNAKÇA

Adıyaman, Ş. 2011. «TİKA, Türkiye'nin Küresel Dış Politika Enstrümanı.» *Bilgesam Dergisi* 1-5.

Akpınar, S, ve B. Şahin. 2017. «Orhan Pamuk Romanlarında "Öteki".» *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi.* 5 (11): 332.

Ardıcı, M. 1991. *Yücelciler 1947, Makedonya'da Müslüman Direnişi.* İstanbul: İnsan Yayınları.

Armağan, A. 2013. «Kimlik Yapılarında Değişim Ve Sanallaşan Kimlik Sunumları: Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma.» *Akademik Bakış Dergisi* 1-2.

Arslantaş, Halis. 2008. «Kültür - Kişilik ve Kimlik.» *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.* 99-130.

Babalı, T. 2012. *Türkiye ve Makedonya İlişkileri: Süreklilik ve Değişim Unsurları ve Gelecek Perspektifi.* Ankara: Doğu Kitapevi.

Bayraktar, Z. 2012. «Türkiye'nin Balkanlardaki Yumuşak Gücü Türk Kültürü.» *Karadeniz Araştırmaları Dergisi* 181-189.

Bayur, Y.. (1983). Türk İnkılabı Tarihi, Cilt: I, Kısım 1. Üçüncü baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. 1983. *Türk İnkılabı Tarihi.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Bigiç, S, ve S. Akyürek. 2012. *Balkanlar'da Türkiye ve Türk Algısı.* Ankara: Bilgesem Yayınları.

Canbay. T. 2012. «Batının Kimlik İnşasında Ötekinin Yeri.» *Sosyal Bilimler Dergisi.* 4 (14): 88-102.

Çağ, G. 2012. « Dağılan Yugoslavya'nın Ardından Makedonya ve Türkiye.» *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi* 66-88.

Dalbay, R. Saim, ve N. Avcı. 2018. «Kimlik İnşasına İlişkin Temel Yaklaşımlar Ve Bu Yaklaşımların Türkiye'ye Yansımaları.» *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 23 (1): 18.

Engüllü, S. 1996. «Balkan Savaşlarından Günümüze Kadar Makedonya'da Yaşayan Türklerin Toplumsal, Ekonomik, Kültür-Eğitim Durumu ve Göçler.» *Makedonya'da Rumeli Türklerinin Tarih ve Kültürleri Panelleri ve Konferansı.* İzmir. 48-52.

Hatipoğlu, M. 2001. «Balkan Diplomasisi "Kuruluşundan Günümüze Makedonya Cumhuriyetinin Dış Politikası ve Balkan Ülkeleriyle İlişkileri (1991- 2000).» *Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.*

İnbaşı, M. 2006. *Balkanlarda Osmanlılar: Fetih ve iskân, Balkanlar El Kitabı.* Ankara: Vadi Yayınları.

Kabasakal, Ö. 2002. «Türk Cumhuriyetlerinin Ekonomik Kalkınmalarında TİKA'nın Rolü.» *DTM Dergisi* 12-18.

Kurt, G. 2009. *Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı Dönemi'nde Yugoslavya'nın Siyasi Hayatı ve Türkiye ile Siyasi İlişkiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi.* Ankara : Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bilim Dalı.

Kut, Ş. 1999. *Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye'nin Balkan Ülkeleriyle İlişkileri", Çağdaş Türk Diplomasisi; 200 Yıllık Süreç.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Muhasiloviç, S. Ç. 2016. *Türkiye'nin Balkan Politikası Çıkar Değil Vizyon Hedefli.* 22 "1. https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/turkiyenin-balkan-politikasi-cikar-degil-vizyon-hedefli/508846.

Nureski, C. 2008. *Tezkirelere Göre Makedonya'da Yetişen Osmanlı Divan Şairleri.* Üsküp: Matusiteb.

Okur, M. 2006. *Balkan savaşları, Balkanlar el kitabı.* Ankara: Vadi Yayınları.

Oran, B. 2003. «Balkan Müslümanlarında Dinsel ve Ulusal Kimlik.» *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 48 (1): 138-141.

Ortaylı, İ. 1998. «Millet Kimliği Üzerine.» *Türkiye Günlüğü* 44-86.

Oruç, Z. 2011. *Balkanlarda Osmanlı mirası ve ulusçuluk çerçevesinde Balkan Türklerinin kimlik ve yönetim sorunları.* Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Öz, M. 2012. «Tarih Millet Ve Milliyetçilik Üzerine Bazı Notlar.» *Türk Yurdu* 290-295.

Özdemir, M. 2017. «Din-Birey Ve Toplum İlişkisi Üzerine (Ünver Günay, Peter Berger, E. M. Hamdi Yazar Örneği.» 7 (10): 10-11.

Poulton, H. 1991. *Balkanlar (Çatışan Azınlıklar – Çatışan Devletler).* İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Saraç, E. 1995. «Makedonya.» *Yeni Türkiye* 1 (3): 285-289.

Sumbas, A. 2009. «Batı Avrupa'da Yükselen Yeni-Irkçılık Üzerine Bir Deneme.» *Alternatif Politika* 1 (2): 262.

Türkkan, Z. 2011. *Kimliğin Oluşumunda ve Korunmasında Dinin Rolü. Yüksek Lisans Tezi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ulusoy, E. 2017. «Psiko-Politik ve Sosyo-Politik Açıdan Kimlik ve Çatışma.» *Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Dergisi* 1-13.

Yanmış, M, ve B. Kahraman. 2013. «Gençlerin Dini ve Etnik Kimlik Algısı: Diyarbakır Örneği.» *Akademik İncelemeler Dergisi* 8 (2): 119.

Yılmaz, S. 2011. «Yumuşak Güç ve Evrimi.» *Turan Stratejik Araştırmalar* 3 (12): 31-36.

EKLER

EK 1 KOLiÇAN KÖYÜNDEN FOTOĞRAFLAR

EK 1a Koliçan köyü Mustafa Kemal Atatürk okulu öğrencileri

EK 1b Kuzey Makedonya Mustafa Kemal Atatürk okulu idarecileri ve okul müdürü Sabir İmer

EK 1c

Anket yapılan öğrenci gurubu

EK 1d Koliçan köyü girişi Osmanlı Devleti'ne ait yaklaşık 500 yıllık mezarlık

EK 1e Hicri 935 yılına ait bir ulema mezarı ve Prof.Dr Cemil ÖZTÜRK hocamızın köy mezarlığı incelemesi

EK 2

Üsküp Koliçan Mustafa Kemal Atatürk Okulu 5.sınıf Öğrencilerinin Eğitim Müfredatında Kullanılan Türkçe ve Tarih kitapları Kaynaklarının İçeriklerinde bulunan Türkiye ve Atatürk ile ilgili Örnekler

EK 2a ilkokul 5. Sınıf tarih kitabı

Ön Hazırlık

• Atatürk'ün hayatı ile ilgili bildiklerini hatırla.

ATATÜRK

Bir gün sordum babama;
Atatürk neden büyük?
Çocuğum dedi bana,
O'nu seviyor her Türk.

Çok kötü bir zamandı,
Uçurumdaydı vatan.
O büyük kahramandı,
Yurdumuzu kurtaran.

O'nu biz değil yalnız,
Üstün tanır her millet.
En büyük eserdir,
Kurduğu Cumhuriyet.

İ. Hakkı TALAS

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

• Çocuk, babasına ne soruyor?
• Atatürk neden büyüktür?
• Şiir kaç dörtlük ve kaç mısradan oluşmuştur?

44

EK 2b ilkokul 5.sınıf tarih kitabı

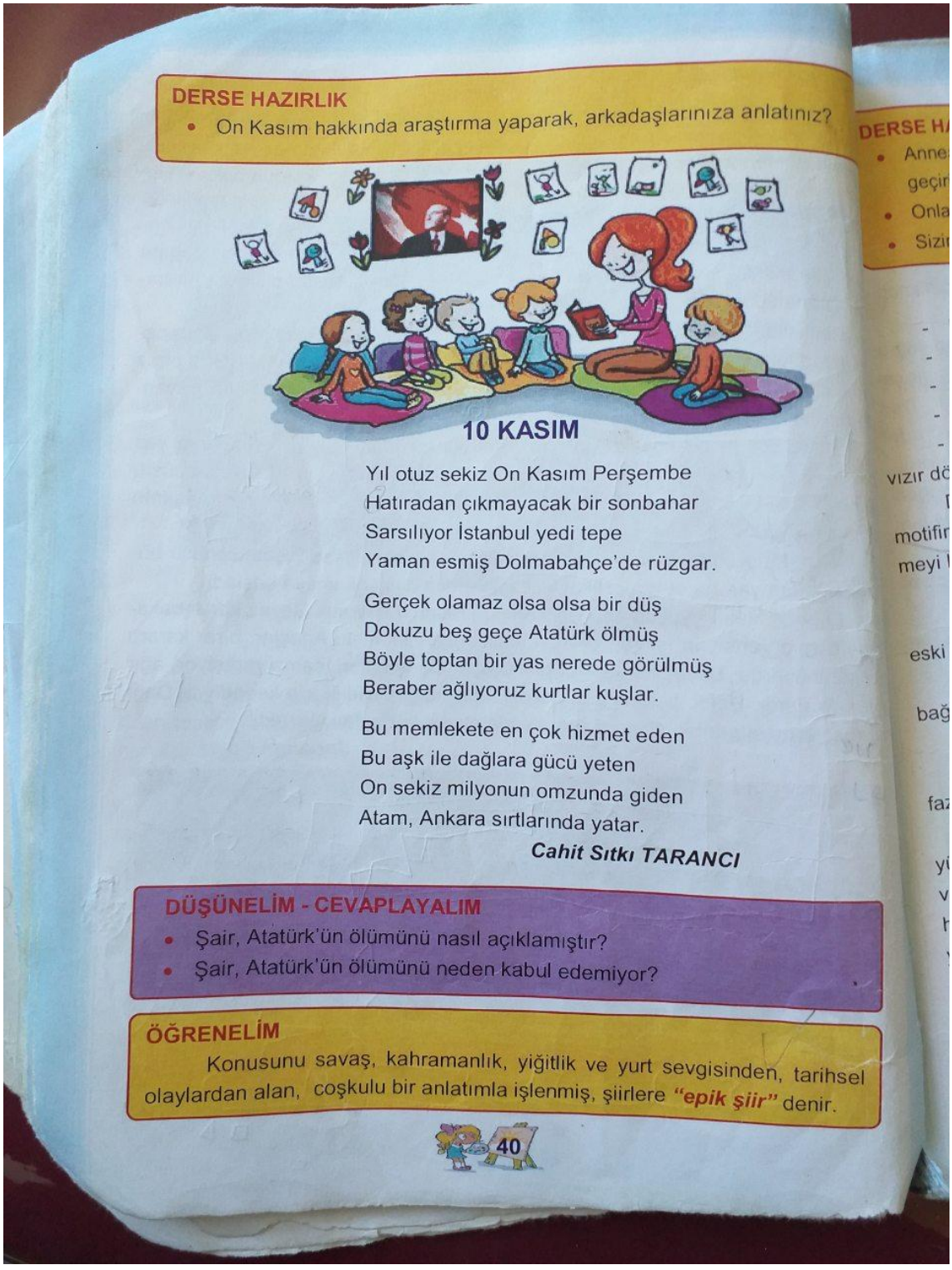

DERSE HAZIRLIK

- On Kasım hakkında araştırma yaparak, arkadaşlarınıza anlatınız?

Yıl otuz sekiz On Kasım Perşembe
Hatıradan çıkmayacak bir sonbahar
Sarsılıyor İstanbul yedi tepe
Yaman esmiş Dolmabahçe'de rüzgar.

Gerçek olamaz olsa olsa bir düş
Dokuzu beş geçe Atatürk ölmüş
Böyle toptan bir yas nerede görülmüş
Beraber ağlıyoruz kurtlar kuşlar.

Bu memlekete en çok hizmet eden
Bu aşk ile dağlara gücü yeten
On sekiz milyonun omzunda giden
Atam, Ankara sırtlarında yatar.

Cahit Sıtkı TARANCI

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şair, Atatürk'ün ölümünü nasıl açıklamıştır?
- Şair, Atatürk'ün ölümünü neden kabul edemiyor?

ÖĞRENELİM

Konusunu savaş, kahramanlık, yiğitlik ve yurt sevgisinden, tarihsel olaylardan alan, coşkulu bir anlatımla işlenmiş, şiirlere ***"epik şiir"*** denir.

40

EK 2c ilkokul 5. Sınıf tarih kitabı

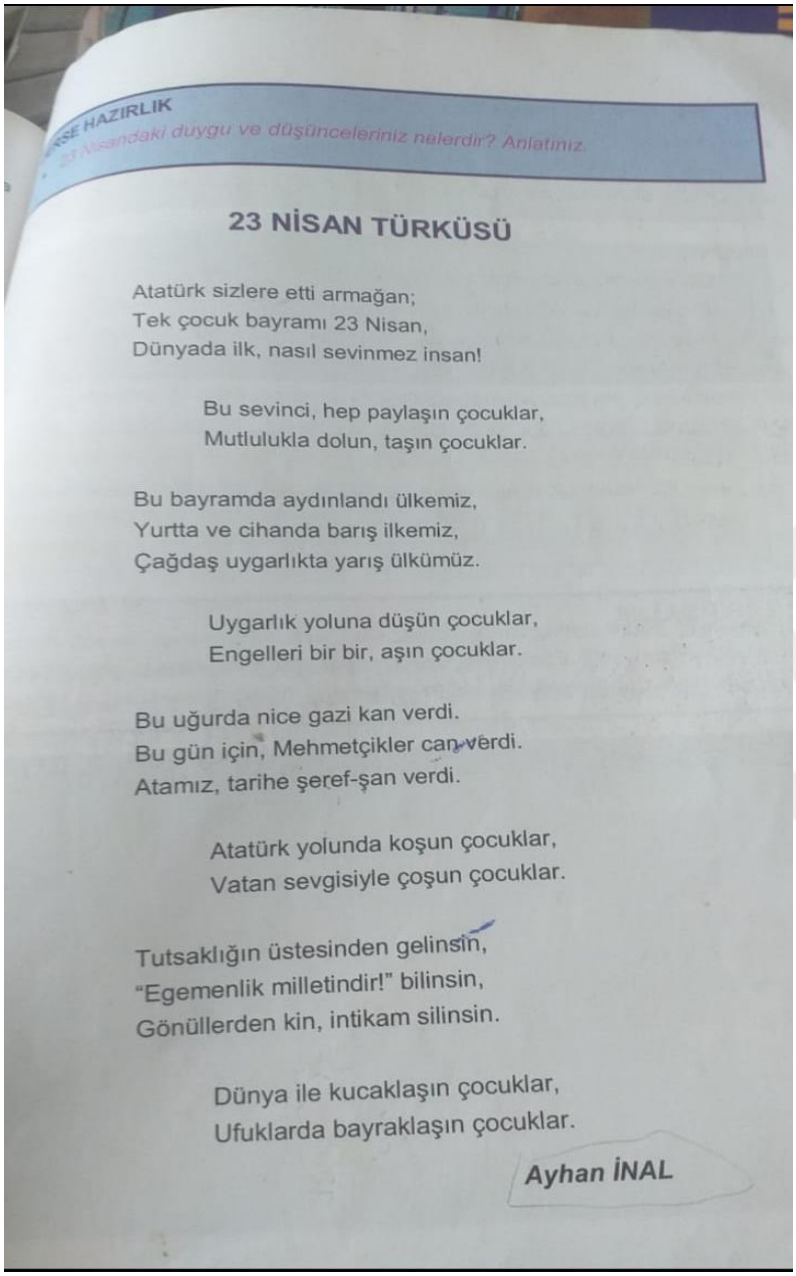

HAZIRLIK

23 Nisandaki duygu ve düşünceleriniz nelerdir? Anlatınız.

23 NİSAN TÜRKÜSÜ

Atatürk sizlere etti armağan;
Tek çocuk bayramı 23 Nisan,
Dünyada ilk, nasıl sevinmez insan!

Bu sevinci, hep paylaşın çocuklar,
Mutlulukla dolun, taşın çocuklar.

Bu bayramda aydınlandı ülkemiz,
Yurtta ve cihanda barış ilkemiz,
Çağdaş uygarlıkta yarış ülkümüz.

Uygarlık yoluna düşün çocuklar,
Engelleri bir bir, aşın çocuklar.

Bu uğurda nice gazi kan verdi.
Bu gün için, Mehmetçikler can verdi.
Atamız, tarihe şeref-şan verdi.

Atatürk yolunda koşun çocuklar,
Vatan sevgisiyle çoşun çocuklar.

Tutsaklığın üstesinden gelinsin,
"Egemenlik milletindir!" bilinsin,
Gönüllerden kin, intikam silinsin.

Dünya ile kucaklaşın çocuklar,
Ufuklarda bayraklaşın çocuklar.

Ayhan İNAL

EK 2d ilkokul 5. Sınıf tarih kitabı

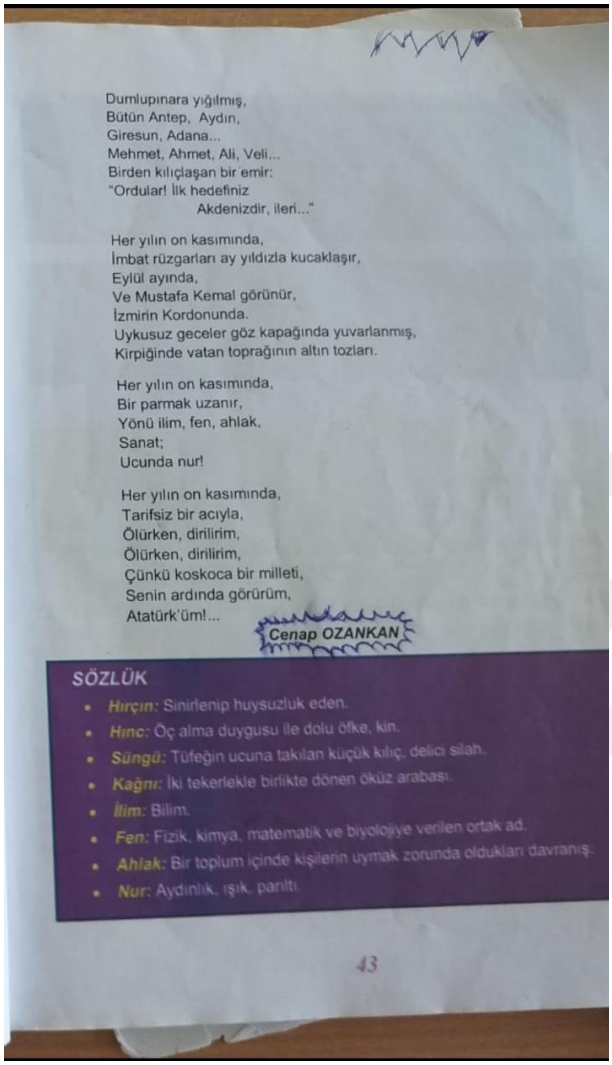

Dumlupınara yığılmış,
Bütün Antep, Aydın,
Giresun, Adana...
Mehmet, Ahmet, Ali, Veli...
Birden kılıçlaşan bir emir:
"Ordular! İlk hedefiniz
Akdenizdir, ileri..."

Her yılın on kasımında,
İmbat rüzgarları ay yıldızla kucaklaşır,
Eylül ayında,
Ve Mustafa Kemal görünür,
İzmirin Kordonunda.
Uykusuz geceler göz kapağında yuvarlanmış,
Kirpiğinde vatan toprağının altın tozları.

Her yılın on kasımında,
Bir parmak uzanır,
Yönü ilim, fen, ahlak,
Sanat;
Ucunda nur!

Her yılın on kasımında,
Tarifsiz bir acıyla,
Ölürken, dirilirim,
Ölürken, dirilirim,
Çünkü koskoca bir milleti,
Senin ardında görürüm,
Atatürk'üm!...

Cenap OZANKAN

SÖZLÜK

- **Hırçın:** Sinirlenip huysuzluk eden.
- **Hınç:** Öç alma duygusu ile dolu öfke, kin.
- **Süngü:** Tüfeğin ucuna takılan küçük kılıç, delici silah.
- **Kağnı:** İki tekerlekle birlikte dönen öküz arabası.
- **İlim:** Bilim.
- **Fen:** Fizik, kimya, matematik ve biyolojiye verilen ortak ad.
- **Ahlak:** Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış.
- **Nur:** Aydınlık, ışık, parıltı.

43

EK 2e ilkokul 5 sınıf Tarih kitabı

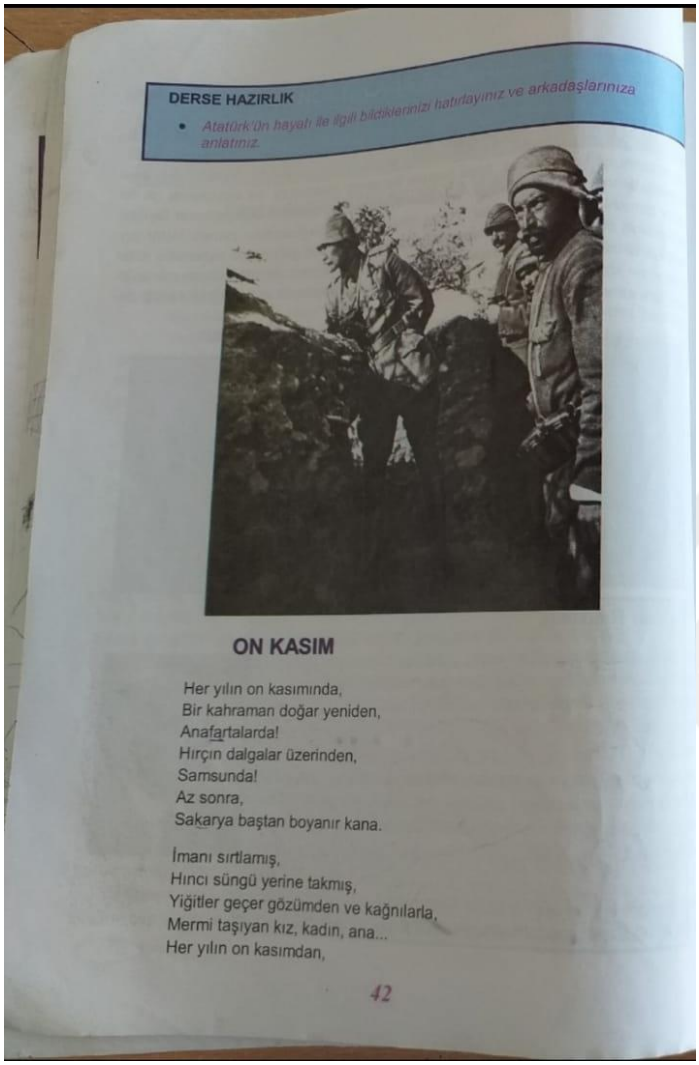

DERSE HAZIRLIK

- *Atatürk'ün hayatı ile ilgili bildiklerinizi hatırlayınız ve arkadaşlarınıza anlatınız.*

ON KASIM

Her yılın on kasımında,
Bir kahraman doğar yeniden,
Anafartalarda!
Hırçın dalgalar üzerinden,
Samsunda!
Az sonra,
Sakarya baştan boyanır kana.

İmanı sırtlamış,
Hıncı süngü yerine takmış,
Yiğitler geçer gözümden ve kağnılarla,
Mermi taşıyan kız, kadın, ana...
Her yılın on kasımdan,

42

EK 2f ilkokul 5 sınıf Türkçe kitabı

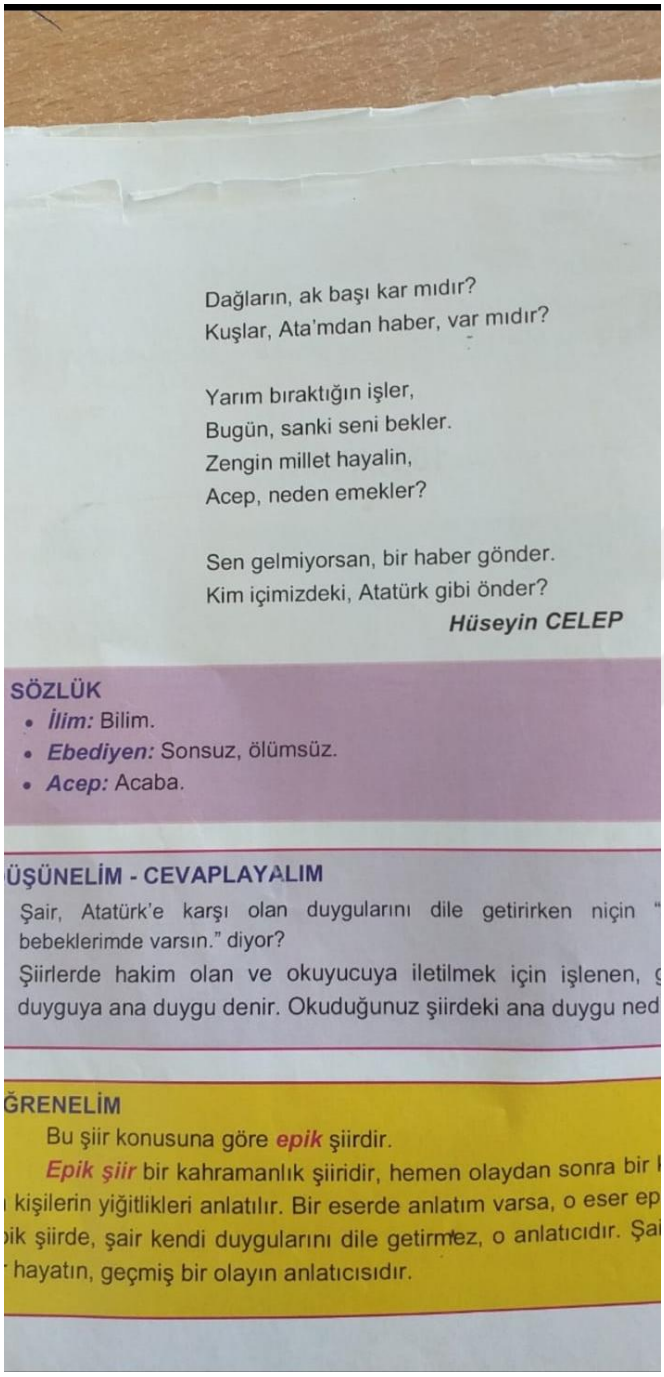

Dağların, ak başı kar mıdır?
Kuşlar, Ata'mdan haber, var mıdır?

Yarım bıraktığın işler,
Bugün, sanki seni bekler.
Zengin millet hayalin,
Acep, neden emekler?

Sen gelmiyorsan, bir haber gönder.
Kim içimizdeki, Atatürk gibi önder?

Hüseyin CELEP

SÖZLÜK

- ***İlim:*** Bilim.
- ***Ebediyen:*** Sonsuz, ölümsüz.
- ***Acep:*** Acaba.

ÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

Şair, Atatürk'e karşı olan duygularını dile getirirken niçin "
bebeklerimde varsın." diyor?

Şiirlerde hakim olan ve okuyucuya iletilmek için işlenen, ş
duyguya ana duygu denir. Okuduğunuz şiirdeki ana duygu ned

ĞRENELİM

Bu şiir konusuna göre ***epik*** şiirdir.

Epik şiir bir kahramanlık şiiridir, hemen olaydan sonra bir
kişilerin yiğitlikleri anlatılır. Bir eserde anlatım varsa, o eser ep
ik şiirde, şair kendi duygularını dile getirmez, o anlatıcıdır. Şa
hayatın, geçmiş bir olayın anlatıcısıdır.

EK 2g ilk okul 5 .sınıf Türkçe kitabı

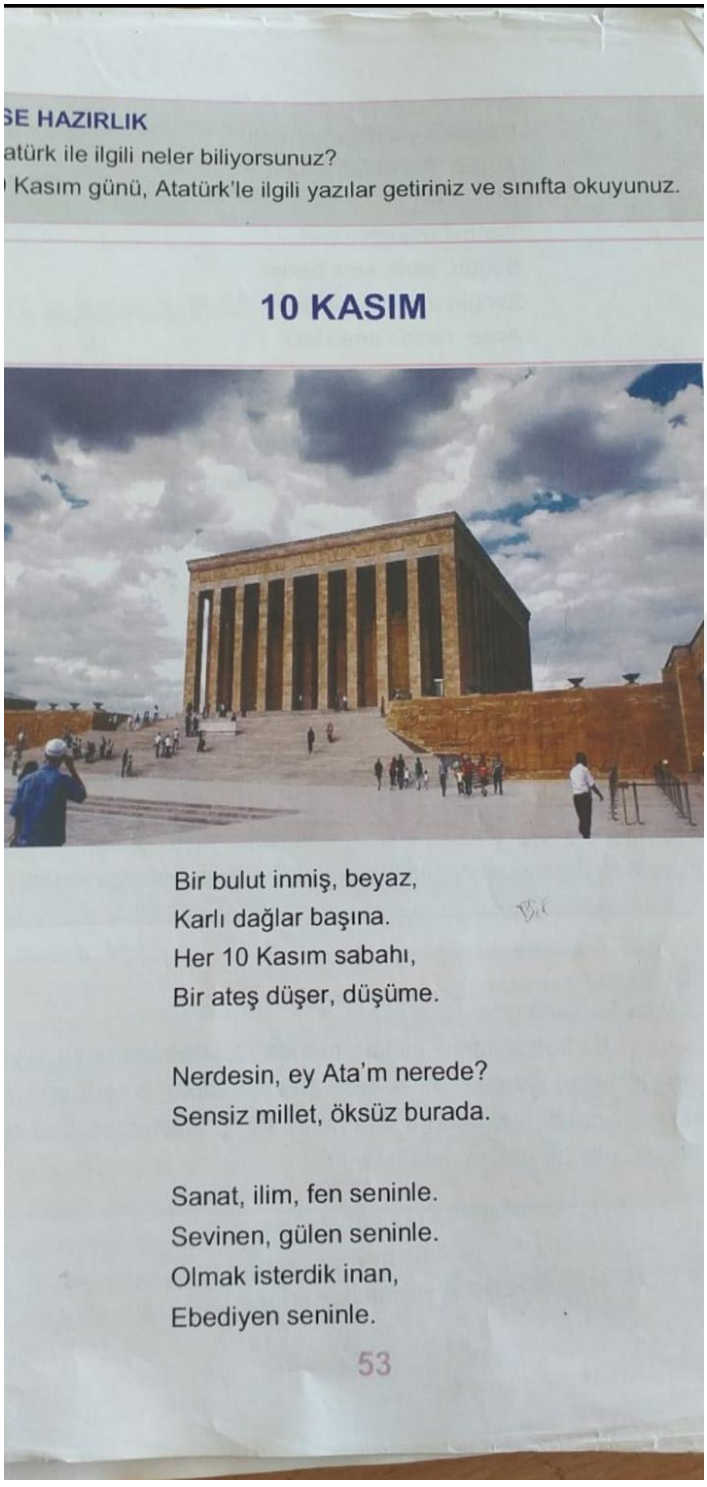

SE HAZIRLIK

atürk ile ilgili neler biliyorsunuz?

Kasım günü, Atatürk'le ilgili yazılar getiriniz ve sınıfta okuyunuz.

10 KASIM

Bir bulut inmiş, beyaz,
Karlı dağlar başına.
Her 10 Kasım sabahı,
Bir ateş düşer, düşüme.

Nerdesin, ey Ata'm nerede?
Sensiz millet, öksüz burada.

Sanat, ilim, fen seninle.
Sevinen, gülen seninle.
Olmak isterdik inan,
Ebediyen seninle.

53

EK 3

Üsküp Mustafa Kemal Atatürk Okulu Öğrencileri ile Yapılan Görüşme'nin Anket Formu

GÖRÜŞME FORMU

Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Yüksek Lisans tezim olarak ''**Kuzey Makedonyalı Türk Öğrencilerin Türkiye ve Atatürk Algısı''** konusunu ele almaktayım. Bu form, Kuzey Makedonyalı Türk öğrencilerinin Türkiye ve Atatürk hakkındaki görüşlerini toplamak üzere hazırlanmıştır. Bu çalışma Kuzey Makedonya Koliçan köyü Mustafa Kemal Atatürk İlkokulu 5.sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Tüm görüşmelerden elde edilen bilgiler, sadece bu araştırmada kullanılacak ve kişisel bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Yaşınız:

Cinsiyetiniz:

1. Türkiye denildiğinde aklınıza gelen 3 kelimeyi yazar mısınız?

2. Mustafa Kemal Atatürk deyince aklınıza gelen ilk 3 kelimeyi söyler misiniz?

3. Okulunuzda veya yaşadığınız yerde gruplardan (Türkçe dışında dil konuşan) çocuklar var mı? Varsa
    a. Diğer gruplardan çocuklarla Türkiye ve Atatürk hakkında konuşuyor musunuz?

i. Evet
ii. Hayır

b. Cevabınız “Evet” ise bu çocukların
   i. Türkiye ve Atatürk hakkında düşünceleri nelerdir?/nasıldır?

   ii. Bu görüşlere örnek verir misin?

4. Türkiye’nin Kuzey Makedonya’da Türk kültürünün yeteri kadar diri kalması için milli ve kültürel etkinlikler yaptığını düşünüyor musunuz?
   a. [ ] Evet
      [ ] Hayır

   b. Cevabınız “Evet” ise örnek veriri misiniz?)

5. Kuzey Makedonya’da Türkiye’nin desteği ile TİKA’nın yaptığı faaliyetlerden birisi olan onarılan mimari eserlerin (camii-han-hamam-köprü-okul) sizlerde oluşturduğu duygu nelerdir?

6. Kuzey Makedonya’da Yunus Emre Enstitüsü’nün yapmış olduğu eğitim ve kültürel faaliyetler hakkında bilginiz var mı? Cevabınız evet ise, bir örnek verir misiniz?

7. Aşağıdaki görüşlere ne kadar katıldığınızı söyler misiniz?

No	Görüşler	Katılma Derecesi		
		Katılıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım
1	Kuzey Makedonya benim vatanımdır.			
2	Türkiye'de yaşamak isterim.			
3	Yaşamak için iki ülkeden birini tercih etmek zorunda kalsam Kuzey Makedonya'yı tercih ederim.			
4	Kuzey Makedonya'da yaşamak isterim.			
5	Yaşamak için iki ülkeden birini tercih etmek zorunda kalsam Türkiye'yi tercih ederim.			
6	Gazi Mustafa Kemal Atatürk yalnız Türkiye'nin değil bütün milletlerin örnek aldığı bir liderdir.			

8. Türkiye'de yaşayan akrabalarınız var mı? Varsa ne sıklıkta görüşüyorsunuz?

9. Sizce okullarda verilen eğitimde Mustafa Kemal Atatürk'e yeteri kadar yer veriliyor mu?

10. Manastır-Kocarık köyü- Heleni hakkında, Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili bildiklerinizi söyler misiniz

EK4

GÖRÜŞME FORMU VERİ ANALİZİ

Temalar (kategoriler)	**Kodlar**	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	**Top f**	**Doğrudan alıntılar**
1. Türkiye denildiğinde aklınıza gelen 3 kelimeyi yazar mısınız?	Anıtkabir	X				X	X																												3	*Anıtkabir, Çanakkale, Karadeniz (Ö1)*
	Çanakkale	X																																	1	
	Karadeniz	X																																	1	
	Kız Kulesi		X								X	X	X	X	X	X					X					X		X				X	X	12	*Kız külesi, ankara izmir (Ö2)*
	Ankara		X	X			X		X		X	X			X	X						X	X								X			11	*Ankara, İstanbul, Anıtkabir (Ö6)*
TÜRKİYE DENİNCE AKLA İLK GELEN (3) ÜÇ KELİME	İzmir		X	X						X	X					X					X	X	X					X			X				10	*Kız külesi, Ankara, İzmir (Ö10)*
	Beşiktaş			X										X								X					X								4	*Ankara, Beşiktaş, İzmir (Ö3)*
	Pamukkale				X																														1	
	Kuşadası				X																														1	
	Çeşme				X																														1	*Pamukkale, Kuşadası, Çeşme (Ö4)*

	Malatya					X															X												X					3	*Malatya, Bursaspor, Anıtkabir (Ö5)*
	Bursaspor					X																													X			2	*İstanbul, kıs külesi, Bursaspor (Ö32)*
	İstanbul						X		X	X		X					X		X	X	X			X											X			10	
	Alanya							X																															1	*Alanya Side, Bodrum (Ö7)*
	Side							X																															1	
	Bodrum							X																															1	
	Kadıköy								X																														1	*Kadıköy, Ankara, İstanbul (Ö8)*
	Bursa												X					X					X															3	*İstanbul, İzmir,Bursa (Ö9)*
	Galata Kulesi												X											X													X	3	*Kız külesi, Galata külesi, Urfa (Ö12)*
	Urfa												X																							X			3	*Urfa, Malatya, Galatasaray (Ö29)*
	Fenerbahçe														X		X		X	X																			4	*Kıs Külesi, Ankara ve Fenerbahçe (Ö14)* Fenerbahçe, İstanbul (Ö18)
	Kapalı Çarşı																X																						1	*İstanbul, Fenerbahçe, Kapalı çarşı (Ö16)*
	Diyarbakır																	X																					1	
	Mardin																	X																					2	*Diyarbakır, Mardin, Bursa (Ö17)*
	Kemerburgaz																							X			X												2	*Kemerburgaz, İstanbul, Galata Kulesi (Ö23)*

| | | |

	İyi Kalpli		X						X	X	X	X	X										X	X		X	X		X		X	X	X	X	15	*İyi kalpli, yardım sever, çocukları seven (Ö12)*
	Zaferler			X		X	X	X									X				X							X							7	*Çanakkale, Zaferler, Savaşlar (Ö6)*
	Savaşlar			X		X	X	X						X	X	X	X		X	X	X	X							X							13	*Zaferler, savaşlar, Çanakkale (Ö3)*
	Çanakkale			X	X	X	X														X								X							6	*Zaferler, Savaşlar, Çanakkale (Ö5)*
	Kurtuluş Savaşı				X																																	1	
	Fevziye Mektepleri Vakfı				X																																	1	*Çanakkale, Kurtuluş Savaşı, Fevziye Mektepleri Vakfı (Ö4)*
	Barış							X																														1	*Zafer, Savaş, Barış (Ö7)*
	Öğrencileri seven													X	X	X	X		X	X		X			X	X			X	X						11	*Öğrencileri seven bir adam, çalışkan bir adandır, savaş (Ö13)*
	Çalışkan													X	X	X			X	X		X			X					X						8	
	İmparator																	X																				1	*İmparator, 10 Kasım, 1881-1938 (Ö17)*
	10 Kasım																	X																				1	
	1881-1938																	X																				1	
	İyi biri																							X							X						2	*Yardım seven, çocuklar çok seven, iyi kalpli (Ö8)*
	İnsanları seven																										X					X					2	
	Vatan																										X		X				X				3	*Öğrencileri seven adam, iyi kalpli, her şey vatan için (Ö28)*

	Saygılı																														X			1	*İyi kalpli, insanları seven, saygılı bir insan (Ö31)*
	Yalan sevmeyen																															X		1	*Vatanı için savaşan, yalan sevmeyen, iyi kalpli insan (Ö32)*
3. Okulunuzda veya yaşadığınız yerde gruplarda (Türkçe dışında dil konuşan) çocuklar var mı? Varsa diğer gruplardan çocuklarla Türkiye ve Atatürk hakkında konuşuyor musunuz? Cevabınız Evet ise bu çocukların Türkiye ve Atatürk hakkındaki düşünceleri nelerdir / nasıldır? ÇEVREDE TÜRKÇE DIŞINDA DİL KONUŞAN ÇOCUKLARIN VAROLMA DURUMU	VAR	X	X	X		X	X	X	X	X							X				X					X		X	X			X				
	YOK				X						X	X	X	X	X	X		X	X	X		X	X	X	X		X			X	X	X		X		

3. Okulunuzda veya yaşadığınız yerde gruplarda (Türkçe dışında dil konuşan) çocuklar var mı? Varsa diğer gruplardan çocuklarla Türkiye ve Atatürk hakkında konuşuyor musunuz? Cevabınız Evet ise bu çocukların Türkiye ve Atatürk hakkındaki düşünceleri nelerdir / nasıldır? ÇOCUKLARIN TÜRKİYE HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ	Çok güçlü bir devlettir.	X						X																												2	*Türkiye ve Atatürk hakkında çok iyi ve çok güçlü bir devlettir, Atatürk hakkında düşünceler çok iyi. (Ö1), Türkiye dünyada en güçlü devlettir. (Ö7)*
	İyidir.		X	X		X	X		X	X							X				X						X	X				X		11	*Türkiye ve Atatürk için düşüncem iyidir. (Ö27)*
3. Okulunuzda veya yaşadığınız yerde gruplarda (Türkçe dışında dil konuşan) çocuklar var mı? Varsa diğer gruplardan	Çok iyi	X	X	X		X	X		X	X							X				X				X		X	X		X		X			*Türkiye ve Atatürk için düşünceler çok iyidir. (Ö5)*

çocuklarla Türkiye ve Atatürk hakkında konuşuyor musunuz? Cevabınız Evet ise bu çocukların Türkiye ve Atatürk hakkındaki düşünceleri nelerdir / nasıldır? ÇOCUKLARIN ATATÜRK HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ																																			
4. Türkiye'nin Kuzey Makedonya'da Türk kültürünün yeteri kadar diri kalması için milli ve kültürel etkinlikler yaptığını düşünüyor musunuz? Cevabınız evet ise örnek verir misiniz? TÜRKİYE'NİN KUZEY	EVET	X		X		X	X	X					X				X				X			X	X	X		X		X	X	X	X	X	17	
	HAYIR		X		X				X	X	X	X		X	X	X		X	X	X		X	X				X		X						16	

MAKEDONYA'DA YETERİ KADAR MİLLİ VE KÜLTÜREL ETKİNLİKLER YAPMASI DURUMU																																					
4. Türkiye'nin Kuzey Makedonya'da Türk kültürünün yeteri kadar diri kalması için milli ve kültürel etkinlikler yaptığını düşünüyor musunuz? Cevabınız evet ise örnek verir misiniz? TÜRKİYE'NİN KUZEY MAKEDONYA'DA YETERİ KADAR MİLLİ VE KÜLTÜREL ETKİNLİKLER YAPMASI DURUMUNA ÖRNEKLER	Derneklerin düzenlediği etkinlikler	X																																1	*Bazı dernekler etkinlikler düzenliyor, fakat çok fazla lazım. (Ö1)*
	Türkiye'nin yaptığı etkinlikler			X		X	X					X				X				X			X	X	X		X		X	X		X	X	14	*Türkiye Kuzey Makedonya için çok şeyler yaptı ve çok şükür yeteri kadar program düzenlenmiştir. (Ö3), Türkiye Kuzey Makedonya'ya çok yardım yapar.(Ö12),Türkiye Kuzey Makedonya için çok şeyler yaptı. (Ö16), Türkiye Kuzey Makedonya'da çok şeyler yaptı ve çok program düzenlenmiştir. (Ö27), Türkiye Kuzey Makedonya için çok deerli bir devlettir. (Ö31)*

5. Kuzey Makedonya'da Türkiye'nin desteği ile TİKA'nın yaptığı faaliyetlerden birisi olan onarılan mimari eserlerin (camii-han-hamam-köprü-okul) sizlerde oluşturduğu duygu nelerdir? TİKA'NIN ONARDIĞI MİMARİ ESERLERİN OLUŞTURDUĞU DUYGU DURUMU	Çok güzel bir duygu	X													X	X			X	X		X				X							7	*Çok güzel bir duygu, en çok bizim eski Türk Çarşısını gezerken (Ö1), Çok iyi bir duygu (Ö15)*
	Şükran duygusu		X								X	X											X							X	X		6	*Onların yardımları için çok teşekkür ederiz (Ö2), Tika bir şeyi yaptığı zaman çok iyi hissediyorum. Çok teşekkürler. (Ö26), Onların bize davranışları ve yardımları için çok teşekkür ederiz. (Ö31)*
	Anlatılamaz bir duygu			X		X	X														X					X							5	*Anlatamaz bir duygu (Ö3)*
	Mutluluk				X				X	X			X	X	X			X	X													X	9	*Onların yapıtları bizi çok mutlu eder. (Ö4), Çok heyecanlı ve çok mutluyum (Ö12)*
	Duygulandırıcı							X											X								X			X	X			5	*Onların yaptıklarını gördüğüm zaman çok duygulanıyorum (Ö7), Bizim okulumuzu görünce, çok duygulanıyorum ve mutluyum, ama çok şeyler bekleriz TİKA'dan. (Ö17)*
	Heyecan								X	X			X	X	X										X	X			X				X	9	*Onları görünce çok heyecanlıyız ve çok mutluyuz. (Ö8), Onu görünce çok heyecanlanıyoruz. (Ö23) , Tika okulumuzu yaptığı için ben çok heyecanlıyım.(Ö28)*

6. Kuzey Makedonya'da Yunus Emre Enstitüsü'nün yapmış olduğu eğitim ve kültürel faaliyetler hakkında bilginiz var mı? Cevabınız evet ise, bir örnek verir misiniz? YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ'NÜN YAPTIĞI EĞİTİM VE KÜLTÜREL FAALİYETLERİN FARKINDA OLMA DURUMU	Evet	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X					X				X		X				X	X	X	X	X		X		19	
	Hayır							X					X	X	X	X		X	X	X		X		X	X	X						X		X	14	
6. Kuzey Makedonya'da Yunus Emre Enstitüsü'nün yapmış olduğu eğitim ve kültürel faaliyetler hakkında bilginiz var mı? Cevabınız evet ise, bir örnek verir misiniz?	Etkinlik düzenlemektedir.	X						X		X	X	X					X					X					X		X	X		X			11	*...., Yunus Emre Enstitüsü, çok etkinlikler düzenlemiştir, öğrencilerin Türk Kültür Merkezi, Türkçe dili öğreten bir merkez ve öğrenciler çok memnun derslerden.(Ö1), Eğitim ve kültür hakkında çok program düzenlenmiştir.(Ö8),*
	Türkçe öğretmektedir.	X		X	X	X	X														X						X							7	*Yunus Emre eğitim veren bir kültür evi olarak öğrencilere bilgi ve Türkçe dili*

YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ'NÜN YAPMIŞ OLDUĞUFA ALİYETLERE ÖRNEKLER																																		*vermektedir.(Ö3)*
	Çok etkinlik düzenlenmemiştir.		X																													1	*Eğitim ve kültür hakkında çok eğitim düzenlenmemiştir.(Ö2)*
	Bilgi vermektedir.			X		X	X									X				X							X			X			7	*Yunus Emre eğitim veren ve emek veren çok öğrencilere bilgi vermektedir ve kültürler hakkında çok program hazırlamıştır. (Ö16)*
	Panel yapılmıştır.																											X				1	*Kültür hakkında çok panel yapmıştır. (Ö30)*
7. Aşağıdaki görüşlere ne kadar katıldığınızı söyler misiniz?	Katılıyorum		X		X						X	X		X		X	X	X	X	X		X				X				X			13	
	Katılmıyorum	X						X	X	X													X	X			X		X	X			X		10	
GÖRÜŞLERE KATILMA DURUMU **KUZEY MAKEDONYA BENİM VATANIMDIR**	Kararsızım			X		X	X						X		X						X				X			X			X		10	

7. Aşağıdaki görüşlere ne kadar katıldığınızı söyler misiniz? GÖRÜŞLERE KATILMA DURUMU **TÜRKİYE'DE YAŞAMAK İSTERİM**	Katılıyorum	X		X		X	X	X					X	X			X	X	X		X		X	X	X		X	X	X	X			X	X	20	
	Katılmıyorum								X	X	X	X			X												X					X	X			8	
	Kararsızım		X		X											X				X		X														5	
7. Aşağıdaki görüşlere ne kadar katıldığınızı söyler misiniz? GÖRÜŞLERE KATILMA DURUMU **YAŞAMAK İÇİN İKİ ÜLKEDEN BİRİNİ TERCİH ETMEK ZORUNDA KALSAM KUZEY MAKEDONYA'YI TERCİH EDERİM.**	Katılıyorum		X		X										X								X						X	X	X			7	
	Katılmıyorum			X		X	X	X					X	X		X			X	X	X	X			X		X	X	X				X	X	17	
	Kararsızım	X							X	X	X	X					X	X					X			X									9	

7. Aşağıdaki görüşlere ne kadar katıldığınızı söyler misiniz? GÖRÜŞLERE KATILMA DURUMU **KUZEY MAKEDONYA'DA YAŞAMAK İSTERİM**	Katılıyorum			X	X		X					X				X				X	X								X				X		X	10	
	Katılmıyorum	X						X	X																			X	X			X		X		7	
	Kararsızım		X			X				X	X		X	X	X		X	X	X			X	X	X	X	X	X				X					16	
7. Aşağıdaki görüşlere ne kadar katıldığınızı söyler misiniz? GÖRÜŞLERE KATILMA DURUMU **YAŞAMAK İÇİN İKİ ÜLKEDEN BİRİNİ TERCİH ETMEK ZORUNDA KALSAM TÜRKİYE'Yİ**	Katılıyorum	X		X		X	X	X	X	X	X		X	X	X		X	X							X		X	X	X	X	X		X	X	21	
	Katılmıyorum		X		X							X				X			X	X	X	X	X	X		X							X			12	
	Kararsızım																																				0	

TERCİH EDERİM.																																						
7. Aşağıdaki görüşlere ne kadar katıldığınızı söyler misiniz?	Katılıyorum	X	X	X			X						X	X	X		X		X	X	X		X	X	X	X	X	X		X	X		X	X	X	21	
	Katılmıyorum							X			X							X																			3	
GÖRÜŞLERE KATILMA DURUMU **GAZİ MUSTAFA KEMAL ATATÜRK YALNIZ TÜRKİYE'NİN DEĞİL BÜTÜN MİLLETLERİN ÖRNEK ALDIĞI BİR LİDERDİR.**	Kararsızım				X	X			X	X		X				X						X						X			X					9	
8. Türkiye'de yaşayan akrabalarını var mı? Varsa ne sıklıkta görüşüyorsunuz? TÜRKİYE'DE YAŞAYAN AKRABALARIN	Var			X	X	X	X		X	X			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X			X	X	25	
	Yok	X	X					X			X	X											X								X	X			8	*Hayır akrabalarım yok, sadece arkadaşlarım (Ö1), Akrabam yok ama arkadaşım var onlarla sadece maalesef telefonda görüşüoz. (Ö31)*

VAROLMA DURUMU																																						
8. Türkiye'de yaşayan akrabalarını var mı? Varsa ne sıklıkta görüşüyorsunuz?	Yılda iki kez görüşüyoruz.	X				X	X		X	X															X			X	X						8	*Vardır yılda iki defa görüşüyoruz. (Ö3), Türkiye'de yaşayan akrabalarım var. Yılda iki defa görüşüyoruz. (Ö24), Türkiye'de akrabam var. Bir yılda o 2 defa ziyaret ediyor. (Ö28)*
TÜRKİYE'DE YAŞAYAN AKRABALARLA GÖRÜŞME DURUMU	Hiç görüşmüyoruz.				X								X	X	X	X	X	X	X	X	X								X					X	12	*Var ama hiç görmemişim. (Ö4), Varama uzun zaman görmemişim. (Ö12)*
	İnternette görüşüyoruz.																							X			X									2	*Türkiye'de akrabam var ve çok arkadaşlarım var. Onlarla internette üçer kez görüşüyoruz. (Ö23), Türkiye'de akrabam var. İnternet aracıyla haftada bir defa görüşüyoruz. (Ö26)*
	Yılda bir kez görüşüyoruz.																									X							X			2	*Var yılda bir defa görüyorum. (Ö25)*
9.Sizce okullarda verilen eğitimde Mustafa Kemal Atatürk'e yeteri kadar yer veriliyor mu? OKULLARDA VERİLEN	Yer veriliyor	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	32	*Var ama fazla lazım(Ö1), Var ve çok memnunuz. (Ö3), Yeterli veriliyor. (Ö8), Evet yeterli bilgilerimiz vardır. (Ö17)*
	Yer verilmiyor																																X			1	*Çok az (Ö31)*

EĞİTİMDE MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'E YETERİ KADAR YER VERİLİP VERİLMEDİĞİ DURUMU																																			
10. Manastır-Kocarık Köyü-Heleni hakkında, Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili bildiklerinizi söyler misiniz? MANASTIR-KOLİÇAN KÖYÜ-HELENİ HAKKINDA, MUSTAFA KEMAL ATATÜRK İLE İLGİLİ BİLİNENLER	Bilgim Yok	X		X	X	X	X											X	X	X	X				X	X	X	X	X	X		X	X	17	*Bilgim yok.(Ö15)*
	Ali Rıza heykeli yapılmıştır / Bilgi verilmiştir.		X						X	X	X	X	X				X					X	X	X							X			11	*Ali Rıza Efendi heykeli yapılmıştır. (Ö2), Ali Rızanın çok heykeli yapılmıştır. Ben kendim gözlerimle görmüştüm ve çok memnunum.(Ö23), Ali Rızanın heykeli çok büyük yapılmıştır. Orda gitmedim ama gitmek istiyorum (Ö24)*
	Atatürk'ün hayatının anlatıldığı yer							X						X	X	X		X																5	*Atatürkün hayatı anlatılan bir yer. (Ö7), Heleni kendi gözlerimle görmüştüm, Atatürk'ün geçmişini ve tarihi anlatan bir yer, çok turist içeri girmektedir ve çok iyi yapmıştır. (Ö17)*